

برنامہ جامع
آموزش
تکمیلی

مدرسه عالی فقہ و اصول امام حسین علیہ السلام
تحت اشراف حضرت آیت اللہ العظمی مکارم شیرازی دامت برکاتہ

ویرایش نخست بهار ۱۴۰۳

آشنایی به روش برخورد با
حیله‌ها و تزویرهای فرهنگ حاکم بر
جهان، داشتن بصیرت و دید
اقتصادی، اطلاع از کیفیت برخورد با
اقتصاد حاکم بر جهان، شناخت
سیاست‌ها و حتی سیاسیون و
فرمول‌های دیکته شده آنان و درک
موقعیت و نقاط قوت و ضعف دو
قطب سرمایه‌داری و کمونیسم که در
حقیقت استراتژی حکومت بر جهان را
ترسیم می‌کنند، از ویژگی‌های یک
مجتهد جامع است. یک مجتهد باید
زیرکی و هوش و فراست هدایت یک
جامعه بزرگ اسلامی و حتی غیراسلامی
را داشته باشد و علاوه بر خلوص و
تقوا و زهدی که در خورشان مجتهد
است واقعاً مدیر و مدبر باشد.

(منشور روحانیت)

از واجبات حوزه علمیه این
است که مدیران محترم حوزه و
بزرگان و اعلام حوزه باید طلاب را از
لحاظ فکری و سیاسی مصونیت
بدهند. طلاب را از لحاظ فکر اسلامی و
ظرافت‌هایی که در برخورد با امواج
گوناگون فکری وجود دارد، باید
مصونیت ببخشند. باید طوری بشود
که هر طلبه‌ای احساس کند در
مقابل هر منطقی که برای او پیش
می‌آید - ولو برایش از قبل ناآشنا
باشد - این مایه را دارد که بتواند
مواجهه و مقابله کند.

(بیانات در جمع اساتید، فضلا و طلاب)

حوزه علمیه قم در مدرسه فیضیه

(۱۳۷۹/۷/۱۴)

برنامہ ماہی آموزش تکمیلی

مدرسہ عالی فتنہ و اصول
امام حسین علیہ السلام

فهرست مطالب

۷ ..... مقدمه

معرفی کلی

۱۳ ..... سیاست‌های اجرایی

۱۳ ..... شیوه اجرا

نشست‌ها

۱۵ ..... ۱. دانش‌های زبانی

۱۶ ..... ۲. شناخت جهان اسلام

۱۸ ..... ۳. علم دینی

۱۹ ..... ۴. علوم قرآنی و تاثیر آن در استنباط فقهی

۲۰ ..... ۵. آگاهی و بصیرت سیاسی

کلاس‌ها

۲۵ ..... ۱. تاریخ اصول

۲۸ ..... ۲. تاریخ فقه

۲۹ ..... ۳. مکاتب فلسفه اسلامی و تاریخ آن

۳۱ ..... ۴. شناخت منابع فقهی

۳۲ ..... ۵. رجال

۳۵ ..... ۶. مبانی اندیشه اسلامی (شش کتاب طرح ولایت)

دوره‌های تابستانی

- مقدمه ۳۹
۱. دوره امامت و مهدویت ۴۱
۲. دوره تاریخ و تمدن اسلام ۴۷
۳. دوره علوم حدیث ۶۱
۴. دوره معرفی فقه‌های تخصصی ۶۵
۵. دوره جریان شناسی ایران معاصر و مسئله مدرنیته ۶۹
۶. دوره تمهیدی سطح عالی ۷۶
۷. دوره فرق و ادیان ۷۸

مطالعات مباحثه محور

۱. طرح مباحثه قرآن حدیث ۸۱
۲. حلقه‌های کتاب خوانی ۸۵

کارگاه‌ها

۱. روش شناسی شیخ اعظم رحمته‌الله ۸۹
۲. روش شناسی اجتهاد ۹۰
۳. کارگاه رسانه ۹۳
۴. بخش مهارت‌های پژوهشی ۹۵

مقدمه

بی‌شک محوری‌ترین کارکرد روحانیت حفظ و حراست از دین و اقامه آن در جامعه است و دین در نگاه عالمان بزرگ یک منظومه جامع است که هیچ امری از امور انسان در آن فروگذار نشده است. اگرچه اجتهاد مصطلح مهارت استنباط در فروع احکام است اما بدون شناخت این منظومه جامع دستیابی به نظر دین در حوزه شریعت نیز قرین موفقیت نخواهد بود.

میراث گران‌قدر سلف صالح که الگوی تربیت طلبه تراز را در پیش روی حوزه‌ها قرار می‌دهد به درستی رشد همه‌جانبه و جامع طلاب را به‌عنوان یک ضرورت مطرح می‌سازد و نقش بی‌بدیل روحانیت در طول تاریخ نیز مرهون شخصیت‌های جامع و همه‌جانبه‌نگر و عمیق و اجتماعی بوده است.

ناگفته پیداست که تخصص در تمام علوم حوزوی به معنای صاحب‌نظر شدن در آنها ناممکن است اما برای دانشوران حوزه فقه، که دانش اداره انسان از گهواره تا گور است آشنایی با سطح عمومی این علوم

اجتناب‌ناپذیر است. در کنار این‌ها بایسته است که جریان‌های فرهنگی و اجتماعی و نیز تحولات سیاسی و نیز پدیده‌های رایج عصر حاضر را به خوبی بشناسد تا فرزند زمانه خود باشد.

همان‌طور که بدون شناخت انسان، شناخت دین ممکن نیست بدون شناخت جامعه که یک بعد مهم از هستی انسان است نگاه صحیحی به دین به دست نخواهد آمد. از سوی دیگر، اقامه دین در متن جامعه نیز بدون شناخت تحولات و پیچیدگی‌های آن امکان‌پذیر نمی‌باشد.

امام راحل عظیم‌الشان در منشور روحانیت که نقشه راه حوزه‌هاست در خصوص تربیت جامع طلاب حوزه می‌فرماید:

«مجتهد باید به مسائل زمان خود احاطه داشته باشد. برای مردم و جوانان و حتی عوام هم قابل قبول نیست که مرجع و مجتهدش بگوید من در مسائل سیاسی اظهار نظر نمی‌کنم. آشنایی به روش برخورد با حيله‌ها و تزویرهای فرهنگ حاکم بر جهان، داشتن بصیرت و دید اقتصادی، اطلاع از کیفیت برخورد با اقتصاد حاکم بر جهان، شناخت سیاست‌ها و حتی سیاسیون و فرمول‌های دیکته شده‌ی آنان و درک موقعیت و نقاط قوت و ضعف دو قطب سرمایه‌داری و کمونیسم که در حقیقت استراتژی حکومت بر جهان را ترسیم می‌کنند، از ویژگی‌های یک مجتهد جامع است. یک مجتهد باید زیرکی و هوش و فراست هدایت یک جامعه‌ی بزرگ اسلامی و حتی غیر اسلامی را داشته باشد و علاوه بر خلوص و تقوا و زهدی که درخور شأن مجتهد است، واقعاً مدیر و مدبّر باشد. حکومت در نظر

مجتهد واقعی فلسفه‌ی عملی تمامی فقه در تمامی زوایای زندگی بشریت است؛ حکومت نشان‌دهنده‌ی جنبه‌ی عملی فقه در برخورد با تمامی معضلات اجتماعی و سیاسی و نظامی و فرهنگی است؛ فقه تئوری واقعی و کامل اداره‌ی انسان و اجتماع از گهواره تا گور است.»

شورای آموزش تکمیلی در طی جلسات متعدد و با توجه به اهداف آموزشی مدرسه عالی فقه و اصول امام حسین علیه السلام مبنی بر تربیت فقیه تراز انقلاب اسلامی با تأکید بر ویژگی جامعیت فهرستی از عناوین ضروری از دانش‌هایی که طلاب محترم بدان نیازمند هستند فراهم نمودند.

برخی از این عناوین چنان است که طلبه باید وقت نسبتاً موسعی برای آن بگذارد و برخی در قالب نشست‌ها و برخی هم نیازمند یک کار متمحض است همان‌طور که برخی از عناوین در قالب مباحثه‌های روزانه قابل احراز است.

در تهیه سرفصل‌های تفصیلی و مقدار زمان هرکدام از سرفصل‌ها و نیز تقدم و تأخر برنامه‌ها با اساتید و کارشناسان متناسب هر رشته جلسات داشته و خواهد داشت و طبیعتاً عناوین و سرفصل‌ها به تدریج کامل‌تر خواهد شد. ناگفته پیداست نظرات صاحب‌نظران خصوصاً اساتید محترم و طلاب فاضل مدرسه در تکمیل و ارتقای برنامه‌ها تأثیر بسزایی خواهد داشت.

از همین فرصت استفاده نموده و از همه اساتید محترمی که در تدوین این برنامه نقش داشتند: حجج اسلام دارابی، انبیائی، تاکی، عبدی، خادمی، لیاقتی، اربابی، ابوطالبی، مفتخرگویا، گلزار، موسوی،

فرید عصر، اعلائی و ذوالفقاری تشکر و سپاسگزاری نموده و توفیقات روزافزون ایشان را از درگاه خداوند متعال مسالت نمایم. امیدواریم همه این تلاش‌ها مرضی مولایمان حضرت بقیه الله الاعظم اروحناه فداه قرار گیرد و آخر دعوانا ان الحمد لله رب العالمین.

تابستان ۱۴۰۲

معرفی کلی

عناوینی که در آموزش تکمیلی مدرسه عالی فقه و اصول امام حسین علیه السلام در نظر گرفته شده است در سه محور کلی قرار می‌گیرد:

۱. دانش‌های مرتبط و مکمل فقه و اصول

۱.۱. رجال

۲.۱. تاریخ فقه

۳.۱. تاریخ اصول

۴.۱. دانش حدیث

۵.۱. منبع شناسی فقه

۶.۱. روش شناسی اجتهاد

۷.۱. علوم قرآنی دخیل در اجتهاد

۸.۱. علم دینی

۹.۱. دانش‌های زبانی و علم اصول

۱۰.۱. فقه حکومتی به مثابه روش

۱۱.۱. لغت

۱۲.۱. معرفی فقه‌های تخصصی

۲. آگاهی‌های مرتبط با شناخت زمانه و جریان‌های مذهبی، سیاسی، فرهنگی و اجتماعی که منجر به پختگی و جامعیت که مؤلفه مهم امامت جامعه است می‌گردد:

۱.۲. شناخت جهان اسلام

۲.۲. تاریخ و تمدن اسلام

۳.۲. مسئله مدرنیته و تأثیر آن در جریان‌های فرهنگی ایران معاصر

۴.۲. تاریخ حکومت‌های شیعه

۵.۲. تاریخ ایران معاصر

۶.۲. رسانه

۷.۲. ادیان، فرق و مذاهب

۸.۲. جریان شناسی روحانیت

۹.۲. جریان شناسی روشنفکری

۳. دانش‌های که مربوط به فقه اکبر و زیرساخت‌های اعتقادی و نظام اندیشه‌های بنیادین است:

۱.۳. مبانی اندیشه اسلامی

۲.۳. امامت و مهدویت

۳.۳. کلام جدید

۴.۳. مکتب امام خمینی

۴. مهارت‌های پژوهشی

۱.۴. مهارت پارگراف نویسی

۲.۴. مهارت تقریر نویسی

۳.۴. مهارت مقاله نویسی

۴.۴. مهارت پایان نامه نویسی

سیاست‌های اجرایی

۱. عدم اخلال به تمحض آموزشی و پژوهشی رشته فقه و اصول
۲. استفاده از بهترین اساتید مرتبط با رشته
۳. توجه به نقطه‌های اصلی و کانونی و پرهیز از ارائه مطالب درجه دو
۴. پاسخ به ابهامات و سؤالات طلاب در بحث
۵. ارائه سرخط‌ها و روش‌های استمرار پژوهش در هر کدام از رشته‌ها
۶. استفاده از ظرفیت‌های آموزشی غیر متداول مانند حلقه مطالعاتی، نشست‌ها و...

شیوه اجرا

- این دوره‌های آموزشی با توجه به نوع و کمیت و کیفیت مباحث آن، و نیز سیاست مدرسه مبنی بر استفاده از ظرفیت‌های متنوع آموزشی، جلسات آموزشی به شکل‌های مختلفی تدارک دیده می‌شود:
۱. نشست‌ها
  ۲. دوره‌های تمحّضی تابستان
  ۳. کلاس‌های روزانه و هفتگی
  ۴. مطالعه مباحثه محور
  ۵. کارگاه

نشست

۱. دانش‌های زبانی

ضرورت:

فرهنگ و تمدن اسلامی گرچه از عنصر عقل و تجربه هم بهره‌مند است اما به‌شدت متن محور است و شالوده بنیان روابط اجتماعی و شبکه باورداشت‌ها و نظام ارزشی و نمادها همگی به‌شدت متأثر از آموزه‌های کتاب و سنت است. در نتیجه هر چیزی که بتواند تأثیر مثبت یا منفی در فرآیند فهم و تفسیر این متون بگذارد، برای ما اهمیت پیدا می‌کند و باید از آورده‌هایی که برای فهم بهتر آمده است، استفاده کرد و به آنچه که روش، رویه و نظریه تفسیری ما را به چالش می‌کشد، پاسخ داد.

اهداف:

۱. شناخت رشته‌های متناظر با اصول در فضای دانشی غرب
۲. توانمندی برای مقایسه میان مسائل علم اصول و سایر دانش‌های مرتبط
۳. آشنایی با سوالات مشترک میان این دانش‌ها

۴. آشنایی با منابع مطالعاتی و چگونگی تداوم بخشی به این دست مطالعات تطبیقی

سرفصل‌ها:

۱. هرمنوتیک
۲. زبان‌شناسی
۳. فلسفه زبان
۴. فلسفه تحلیلی

۲. شناخت جهان اسلام

ضرورت:

جهان اسلام، اصطلاحاً به جامعه انسانی حدود یک و نیم میلیارد مسلمان اطلاق می‌شود که در کشورهای اسلامی و غیر اسلامی زندگی می‌کنند. آنچه که این جمعیت عظیم را علی‌رغم اختلافات نژادی، قومی و زبانی به یکدیگر پیوند می‌دهد، آیین اسلام است. از لحاظ جغرافیایی می‌توان گفت پیروان اسلام در قاره‌های مختلف جهان حضور دارند. قاره آسیا بیش از یک میلیارد مسلمان جهان را در خود جای داده است. حدود ۳۹۱ میلیون مسلمان ساکن آفریقا هستند. حدود ۲۰ میلیون مسلمان در اروپا و بیش از ۲۷ میلیون مسلمان در روسیه به سر می‌برند. همچنین حدود یک و نیم میلیون مسلمان در امریکای لاتین و ۹ میلیون مسلمان در امریکا و کانادا زندگی می‌کنند. امروز بیش از هر زمان دیگر بر همگان روشن شده که سرنوشت مسلمانان به یکدیگر پیوند خورده و دیگر نمی‌توان پراکنده و

جزیره‌ای اندیشید و عمل کرد. ظرفیت عظیم جهان اسلام برای مبارزه با کفر و استکبار امری است که امام عظیم‌الشان برای ملت‌های مسلمان به ارمغان آورد و شناخت دسیسه‌ها و مکر دستگاه طاغوت برای هدر رفتن این ظرفیت‌ها گسترده و همه‌جانبه است. طلبه ترزاز انقلاب اسلامی، خود را موظف می‌داند که این ظرفیت عظیم را بشناسد آسیب‌ها و خلأها و چالش‌های آن را شناسایی کند و برای تعمیق پیوندهای اسلامی میان امت بزرگ اسلام تلاش کند. بی‌شک انقلاب اسلامی که نقطه‌ی امید ملت‌های مسلمان دنیاست این ظرفیت بزرگ را به حوزه‌های علمیه بخشیده که بتواند در قامت یک رهبری تاریخی ظاهر شود و فکر و اندیشه و عواطف صدها میلیون مسلمان در سراسر عالم را با خود همراه کرده و جبهه‌ای بزرگ برای رویارویی با کفر جهانی تشکیل دهند.

اهداف:

۱. شناخت کلی کشورهای اسلامی به لحاظ جمعیت و مساحت
۲. شناخت جریان‌ها و احزاب سیاسی کشورهای اسلامی به‌طور موردی
۳. شناخت جریان‌ها و شخصیت‌های فرهنگی تأثیرگذار
۴. شناخت موقعیت شیعیان در کشورهای اسلامی
۵. ارتباط انقلاب اسلامی با این کشورها به لحاظ سیاسی و فرهنگی

سرفصل‌ها:

۱. معرفی فضای سیاسی
۲. موقعیت تأثیرگذاری بر تحولات جهان اسلام
۳. شناخت رهبران و شخصیت‌های تأثیرگذار

۳. علم دینی

ضرورت:

مسئله اسلامی کردن علوم به‌ویژه علوم انسانی از دغدغه‌های مهم رهبر معظم انقلاب است که نسبت به ضرورت آن بارها تأکید شده است. اندیشمندان بزرگ دیگری نیز در جهان اسلام نیز به مسئله علم دینی توجه و ضرورت آن را مورد تأکید قرار داده‌اند.

رهبر معظم انقلاب در این باره می‌فرماید:

«حقیقتاً ما نیازمند آن هستیم که یک تحوّل بنیادین در علوم انسانی در کشور به وجود بیاید. این به معنای این نیست که ما از کار فکری و علمی و تحقیقی دیگران خودمان را بی‌نیاز بدانیم - نه، برخی از علوم انسانی ساخته و پرداخته‌ی غربی‌ها است؛ در این زمینه کار کردند، فکر کردند، مطالعه کردند، از آن مطالعات باید استفاده کرد - حرف این است که مبنای علوم انسانی غربی، مبنای غیر الهی است، مبنای مادی است، مبنای غیر توحیدی است؛ این (ابتنای علوم انسانی بر توحید) با مبانی اسلامی سازگار نیست، با مبانی دینی سازگار نیست. علوم انسانی آن‌وقتی صحیح و مفید و تربیت‌کننده‌ی صحیح انسان خواهد بود و به فرد و جامعه نفع خواهد رساند که بر اساس تفکر الهی و جهان‌بینی الهی باشد؛ این امروز در دانش‌های علوم انسانی در وضع کنونی وجود ندارد.» (رهبر معظم انقلاب ۱۳۹۳/۰۴/۱۱)

بنابراین یکی از ارکان فعالیت علمی در این عرصه، حوزه‌های علمیه است که لازم است نقش خود را در این میدان شناسایی و سپس ایفا نماید.

اهداف:

۱. شناسایی هویت علم
۲. رابطه علم و دین و تأثیر مبانی نظری معرفتی بر علوم تجربی
۳. شناسایی تفاوت علوم انسانی با سایر علوم تجربی
۴. شناسایی رویکردهای متنوع در پروژه علم دینی

سرفصل‌ها:

۱. علم تجربی و روش‌شناسی آن
۲. ابتدای تکوین علم بر گزاره‌های غیر تجربی
۳. تأثیر دین در هویت علم
۴. رویکردهای متنوع در علم دینی

۴. علوم قرآنی و تأثیر آن در استنباط فقهی

ضرورت:

اگرچه علوم قرآنی مشتمل بر مباحث گسترده‌ای است که در قالب یک رشته مستقل علمی معرفی می‌شود اما در برخی از مسئله‌ها با استنباط فقهی ارتباط وثیقی پیدا می‌کند. با عنایت به اینکه قرآن کریم مهم‌ترین منبع استنباط معارف الهی است و طبق نظر دانشوران علم اصول، ظواهر آن برای استخراج احکام فقهی حجت می‌باشد بدون آگاهی به برخی از جوانب مطرح در علوم قرآنی نمی‌توان کار اجتهادی در محور قرآن را تمام دانست.

مسئله تدوین قرآن کریم، تعدد قرائات، تأثیرشان نزول در فهم آیات قرآن، نسخ، محکم و متشابه، ترتیب نزول و ده‌ها موضوع دیگر هر

کدام به نحوی پیش فرض‌هایی هستند که بدون حل و فصل آن نمی‌توان استظهار روشنی از آیات الهی به دست داد.

اهداف:

۱. شناسایی مباحث علوم قرآنی تاثیر گذار در فرایند استنباط
۲. ریشه یابی مسائل مرتبط با قرآن کریم به طور دقیق و علمی
۳. شناسایی انظار مختلف در این دست مباحث و نتایج فقهی هر کدام
۴. تدقیق محل نزاع در مباحث قرآنی مرتبط با فقه
۵. شناخت روش تداوم مطالعه در هر کدام از این مباحث

سرفصل‌ها:

۱. تجوید قرائت قرآن و ادله فقهی
۲. اختلاف قرائات و تأثیر آن در استظهار از قرآن
۳. شأن نزول‌ها و تأثیر آن در حجیت ظهور
۴. ترتیب نزول و تأثیر آن در استظهار

۵. آگاهی و بصیرت سیاسی

ضرورت:

مساله بصیرت و بینش سیاسی از مهمترین سرفصل‌های کلام امام عظیم‌الشان و رهبر معظم انقلاب در هدایت ملت بزرگ ایران است. یکی از بهترین بیانات در این خصوص، بخشی از منشور روحانیت است که توسط امام راحل برای همه فضلا و روحانیون صادر شده است: «برای مردم و جوانان و حتی عوام هم قابل قبول نیست که مرجع و

مجتهدش بگوید من در مسائل سیاسی اظهار نظر نمی‌کنم. آشنایی به روش برخورد با حيله‌ها و تزويرهاى فرهنگ حاکم بر جهان، داشتن بصيرت و دید اقتصادی، اطلاع از کیفیت برخورد با اقتصاد حاکم بر جهان، شناخت سیاست‌ها و حتى سياسيون و فرمول‌هاى ديکته شده‌ آنان و درک موقعیت و نقاط قوت و ضعف دو قطب سرمایه‌داری و کمونیسم که در حقیقت استراتژی حکومت بر جهان را ترسیم می‌کنند، از ویژگی‌های یک مجتهد جامع است. یک مجتهد باید زیرکی و هوش و فراست هدایت یک جامعه بزرگ اسلامی و حتى غير اسلامی را داشته باشد و علاوه بر خلوص و تقوا و زهدی که درخور شأن مجتهد است واقعاً مدیر و مدبر باشد.» (منشور روحانیت).

رهبر معظم انقلاب نیز یکی از مبانی حرکت حوزه را همین آگاهی سیاسی قلمداد نمودند:

«حوزه‌های علمیه باید بر سه مبنا تحرك خودشان را افزایش دهند و سازمان‌دهی و نوآوری کنند:

مبنای اول، فقه سنتی و جواهری است... مبنای دوم، تزکیه‌ی اخلاقی است، ... مبنای سوم، آگاهی‌های سیاسی است. اگر شما اعلم علما هم باشید، ولی زمانتان را نشناسید، محال است بتوانید برای جامعه‌ی اسلامی امروز مفید واقع شوید. اگر ندانیم که استکبار چه کار می‌خواهد بکند و دشمنان ما چه کسانی هستند و از کجا نفوذ می‌کنند، و اگر متوجه نباشیم که در جامعه‌ی ما چه می‌گذرد و چه مشکلاتی وجود دارد و علاجش چیست، و اگر اطلاع نداشته باشیم که در جبهه‌بندی‌های امروز جهان چه جایگاهی داریم،

نمی‌توانیم نقش واقعی خود را ایفا کنیم... بصیرت و علم به زمان و استفاده از موقعیت‌ها برای هر عالمی - چه اعلم العلماء باشد، و چه کسی که در يك محله احکام دین را به چند نفر تعلیم می‌دهد - ضروری است؛ منتها هرچه مقام بالاتر باشد، آگاهی‌های بیشتر و وسیع‌تری مورد لزوم است.

ما در طول تاریخ تشیع، به خاطر عدم آگاهی علما از حقایق جریانات دنیا، خیلی ضربه خوردیم؛ بخصوص در دویست سال اخیر که دنیا شکل جدیدی پیدا کرد و استعمار پدید آمد و سیاست‌ها عوض شد و دولت‌های اروپایی وارد میدان سیاست جهانی شدند و به کشورهای اسلامی تعرض کردند.

هرگاه ما عالم دین و متقی و باهوش و زنگ و دقیقی مثل میرزای شیرازی و شیخ انصاری داشتیم، از شر دشمن محفوظ می‌ماندیم و برنده بودیم؛ ولی آنجا که قدری غفلت و ناآگاهی در کار بوده است، ضرر می‌کردیم، که آن ضرر، به يك نفر و يك حوزه و يك مجموعه و يك شهر و يك سال و چند سال محدود نمی‌شد؛ بلکه در برخی موارد اثرش تا پنجاه سال تمام، جامعه‌ی اسلامی را تحت فشار قرار می‌داد. دیگر نباید تسلیم ناآگاهی‌ها شویم. باید آگاهی و بصیرت را در خودمان تقویت کنیم. (سخنرانی در مراسم بیعت مدرسان، فضلا و طلاب حوزه‌ی علمیه‌ی مشهد، ۲۰/۰۴/۱۳۶۸)

ایشان تکلیف مدیران و مسئولان حوزه را اقدام در جهت بستر سازی این آگاهی و بینش معین فرمودند:

«از واجبات حوزه علمیه این است که مدیران محترم حوزه و بزرگان و

اعلام حوزه باید طلاب را از لحاظ فکری و سیاسی مصونیت بدهند... در زمینه‌های سیاسی باید قدرت تحلیل سیاسی به طلاب داده شود. این مجموعه‌ی عظیم جوان در این حوزه‌ی علمیه، مجموعه‌ای است که می‌تواند و باید بتواند حوادث سیاسی را جزء به جزء تحلیل کند؛ معنای هر حرکتی را که صفوف مختلف و جناح‌های مختلف در داخل و خارج می‌کنند، بفهمد تا بتواند آن خط مستقیم و صراط الهی را در این بین همواره در مقابل چشم داشته باشد و فریب نخورد.

البته فهم سیاسی، غیر از سرگرمی‌های سیاسی است. بنده به این سرگرمی‌های سیاسی و بعضی از دسته‌بندی‌های سیاسی تصنعی، چندان خوش بین نیستم. لذا منظورم آن نیست و به آن هم توصیه نمی‌کنم. منظور من درک سیاسی و قدرت تحلیل سیاسی است که راه‌های ممکن هم دارد. بزرگان حوزه و مدیران حوزه می‌توانند این کار را بکنند و باید هم بکنند. چاره‌ای ندارند؛ برای خاطر این که اگر شما تحلیل سیاسی را به جوان حوزه ندادید، کسی که با راه‌اندازی جریان سیاسی به فکر سوءاستفاده و طعمه‌طلبی است - که اشاره کردیم - دیگر نمی‌گوید که آقا جوان‌هایش را آماده نکرده، پس ما سراغ اینها نرویم. او می‌آید از این ناتوانی درک سیاسی و تحلیل سیاسی حداکثر سوءاستفاده را می‌کند. این خسارت است؛ بنابراین شما ناچارید. باید به طلاب، آگاهی‌های سیاسی و قدرت فهم و تحلیل سیاسی بدهند. طلبه باید بداند که تحرکات دشمن در قبال شوکتی که امروز اسلام پیدا کرده است، چیست و چگونه است؛ بداند تحرکات دشمن در مقابل خودِ حوزه‌ی علمیه چیست و چگونه

است.» (بیانات در جمع اساتید، فضلا و طلاب حوزه علمیه قم در مدرسه فیضیه ۱۳۷۹/۰۷/۱۴)

اهداف:

۱. ارتقای بصیرت و آگاهی سیاسی طلاب جهت ایفای نقش امامت جامعه
۲. آموزش تحلیل سیاسی و جریان شناسی
۳. بالا بردن روحیه و انگیزه انقلابی
۴. بسترسازی جهت درک ظرفیت‌های انقلاب اسلامی و حاکمیت اسلامی

سرفصل‌ها:

۱. مباحث سیاسی روز
۲. موضوعات سیاسی
۳. جریان‌های سیاسی حوزه
۴. جریان‌های سیاسی معاصر

کلاس‌ها

۱. تاریخ اصول

ضرورت:

امروزه روش آموزش تاریخی هر علم به‌عنوان یکی از بهترین روش‌های آموزشی شناخته شده است. تاریخی کردن آموزش در زمینه‌های مختلف نتایج و آثار سودمندی به شرح زیر دارد:

۱. **تعلیم و تعلم:** پاره‌ای از کاستی‌ها در متون و روش‌های آموزشی امروزین حوزه‌ها را می‌توان در عدم توجه به پرورش روحیه نقادی و نظریه‌پردازی، ناآشنایی با نقض و ابرام‌های تاریخی مسائل، عدم درک عمیق و ریشه‌ای بسیاری از مسائل، نشناختن لغزشگاه‌های استدلال، و نبود انگیزه لازم برای تحصیل خلاصه کرد. اما آموزش علوم حوزوی در پرتو نگاه تاریخی کاستی‌های فوق را رفع کرده و ثمرات زیر را در پی دارد:

(الف) رهایی از قالب‌های هر علم،

(ب) حریت و آزادی از هیمنه علم و عظمت دانشمندان،

ج) درک عمیق مطالب و ارتباط بین آنها،

د) شناخت لغزشگاه‌های استدلال و پرهیز از آنها،

ه) ایجاد انگیزه در طلاب،

و) ارائه و طرح موضوعات تازه برای اندیشه و پژوهش.

۲. تمرین نقد و نظریه‌پردازی: نقد و نظریه‌پردازی از ضرورت‌های پویایی و حیات یک علم است و با رکود آن، علم و دانش حیات و پویایی خود را از دست می‌دهد و در زمره حوادث تاریخ گذشته قرار می‌گیرد. از این‌رو برای حفظ نشاط هر علم باید نقد و نظریه‌پردازی را در آن علم پویا و پرتوان نگاه داشت و از یقینی پنداشتن اندیشه‌های محققان پیشین پرهیز کرد. بی‌شک توجه به تاریخ هر علم در درمان این آفت و رفع این توهم نقش مهمی دارد. نگاه تاریخی به جریان علم، محقق را به شهودی می‌رساند که توهم قطعی بودن یافته‌های علم را از اندیشه او می‌زداید و از این منظر محقق همچون کسی که بر بلندای قله‌ای ایستاده، حوادث را از بالا نظاره می‌کند. از این‌رو در تحلیل و نقد مبانی پیشین‌هراسی به خویش راه نمی‌دهد.

۳. شناخت آسیب و آفات علم: بررسی دوره‌های رکود در هر علم و همچنین بررسی تأثیر و تأثر آن علم از حوزه‌های دیگر راهی مناسب برای شناخت عوامل رکود و خروج علم از بستر طبیعی خود می‌باشد. به این ترتیب می‌توان چاره‌ای مناسب برای رفع موانع علم پیدا کرد و به حل آنها پرداخت. (درآمدی به تاریخ علم اصول ص ۱۵ و ۱۶)

اهداف:

۱. شناخت دوره‌های علم اصول و تاثیر هر کدام بر دوره‌های متاخر
۲. شناسایی عوامل رشد و ارتقا یا رکود و افول دانش اصول در بستر زمان
۳. شناخت چگونگی تولد یک مساله اصولی و تطور آن در بستر زمان
۴. شناخت کتاب‌ها و مولفان تاثیر گذار و عوامل اثربخشی آن‌ها

سرفصل‌ها:

۱. دوره تأسیس اصول فقه
شخصیت‌های مهم این دوره
۲. دوره توسعه و تدوین
شخصیت‌های مهم این دوره
۳. دوره تکامل
شخصیت‌های برجسته این دوره
وضعیت اصول اهل سنت در این دوره
۴. دوره رکود و ظهور جریان اخباری‌گری
اصول اندیشه اخباری‌ها
۵. دوره رونق دوباره
شخصیت‌های معروف در این دوره
کتاب‌های مهم این دوره
نگاهی اجمالی به اصول اهل سنت در این دوره
۶. دوره ژرف‌نگری در علم اصول
۷. عصر حاضر

۲. تاریخ فقه

ضرورت:

دانش‌ها همیشه به این حجم و گسترش نبودند بلکه به‌طور تدریجی به وسعت و عمق امروزمین رسیده‌اند. وقتی که یک مسئله مطرح می‌شود پاسخ‌ها و بررسی‌ها حجم‌چندانی ندارند و کم‌کم با تضارب آراء و پژوهش‌های بیشتر ابعاد بیشتری از مسئله روشن می‌شود و زاویه‌های متنوعی برای کنکاش و جستجو هویدا می‌گردد. گاهی یک ایده چنان رایج می‌شود که بر تمام ذهن‌ها سلطه پیدا می‌کند و گاهی همان دچار افول می‌شود و ایده‌ای نوتر جایگزین آن می‌شود. حتی گاهی دانشی در دوره‌ای از حیات خود به‌طورکلی دچار افول و رکود می‌شود و حاصلی جز تکرار ندارد و دوره دیگری نیز از راه می‌رسد که دوران شکوفایی و نوآوری و ارتقای آن دانش محسوب می‌شود.

نگاه تاریخی به یک دانش برای دانش‌پژوهان ثمرات متعددی دارد. از سویی تعلیم و تعلم آن دانش را از طریق آشنایی با ریشه‌های یک مسئله و نقض و ابرام‌های آن ارتقاء می‌بخشد و از سوی دیگر با آگاهی از تحولات و تطورات اندیشه‌عالمان بزرگ، جزم‌اندیشی ناشی از مطلق‌انگاری محصول تفکر اندیشه‌ورزان و دانشمندان را تعدیل می‌نماید.

آموزش تاریخ یک دانش به تقویت روحیه نقد و نظریه‌پردازی کمک می‌کند و از سوی دیگر بررسی عوامل رکود دانش و اسباب خمودی آن چشم را به سوی آسیب‌ها و آفت‌ها می‌گشاید.

اهداف:

۱. شناخت دوره‌های مختلف دانش فقه و تاثیر هر دوره در دوره‌های متاخر

۲. شناخت عوامل اجتماعی و فرهنگی تاثیر گذار در فرایند اجتهاد و تدوین کتب فقهی
۳. شناخت عوامل ارتقا و رکود دانش فقه
۴. ریشه‌یابی مسائل فقهی و نحوه تولد و تطور یک مساله در بستر زمان

سرفصل‌ها:

۱. عصر تفسیر و تبیین
۲. عصر محدثان
۳. عصر آغاز اجتهاد
۴. عصر کمال و اطلاق اجتهاد
۵. عصر تقلید
۶. عصر نهضت مجدد مجتهدان
۷. عصر پیدایش اخباریان
۸. عصر جدید استنباط
۹. عصر حاضر

۳. مکاتب فلسفه اسلامی و تاریخ آن

ضرورت:

آشنایی با مکاتب فلسفه اسلامی و نیز تاریخ فلسفه زمینه آگاهی از سیر اندیشه‌ها و تحولات آنها را در بستر زمان فراهم می‌آورد و بر این اساس درک عمیق و متمایز آنها را فراهم می‌کند. بدین معنی که اندیشه‌هایی که امروز مورد مطالعه قرار می‌گیرند، آنگاه که سابقه تکوین و تحول آنها نیز روشن گردد، بسیار عمیق‌تر و دقیق‌تر

دریافت می‌شوند و خود نظریه و مرزها و تمایزات و یا به تعبیر وجوه تشابه و تمایز آن از دیگر آراء متناظر خود روشن‌تر و آشکارتر می‌گردد. علاوه بر این، از جهت آن‌که تاریخ فلسفه عبارت از تکاپوی درازمدت انسانی برای «کشف حقیقت» و تحلیل آن است و در واقع نوعی تحلیل واقعیت از زوایای متعددی می‌باشد، از این حیث فی‌نفسه امری جذاب و مطلوب به شمار می‌رود. ضمن اینکه بسیاری از پرسش‌ها که در باب فلسفه اسلامی مطرح می‌گردد را می‌توان در لابه‌لای پژوهش‌های تاریخی پاسخ داد. به‌عنوان مثال آیا فلسفه اسلامی همان فلسفه یونانی است؟ را می‌توان با بررسی میراث فلسفی یونان و مقایسه آن با میراث فلسفه فیلسوفان مسلمان به راحتی پاسخ داد.

اهداف:

۱. آشنایی با دوره‌های دانش فلسفه و تاثیرات ایجابی و سلبی هر کدام بر دیگری
۲. آشنایی با نقش محیط اجتماعی و بسترهای فرهنگی در تطور دانش و تدوین آن
۳. آشنایی با عوامل ارتقا و یا رکود دانش فلسفه
۴. ریشه یابی نحوه تولد یک مساله و تطور آن در بستر زمان

سرفصل‌ها:

۱. ریشه‌های یونانی فلسفه اسلامی
۲. فلسفه مشاء در دوره اسلامی
۳. فلسفه اشراق و تطور نگاه‌های اشراق در فلسفه

۴. فلسفه صدرایی و تطورات فلسفی

۵. فلسفه اسلامی در دوره معاصر

۴. شناخت منابع فقهی

یکی از نیازهای جدی پژوهش‌گران حوزه فقه آشنایی با منابع مهم این دانش است و اهمیت شناخت منابع یک دانش در انجام هر پژوهشی چنان بدیهی است که بی‌نیاز از اثبات است. این ضرورت در دانش فقه دوچندان است زیرا دانش فقه مبتنی بر تتبع آراء فقها برای درک ارتکازات متقدمین و تشابک ادله و قرائن است. اساساً تتبع در فقه یکی از ضرورت‌های پژوهش در این حوزه است که بدون شناخت ارزش هر منبع و جایگاه آن این کار به نیکویی انجام نمی‌پذیرد.

اهداف:

۱. آشنایی با کتب مهم و تاثیر گذار در فقه و تاثیرات آن بر آثار دیگر
۲. آشنایی با مهارت تتبع در کتب فقهی
۳. آشنایی با استخراج نظر مشهور و اجماع در کتب فقهی
۴. آشنایی با روش تدوین کتب فقهی و تحولات آن در بستر زمان

سرفصل‌ها:

۱. آشنایی با کتب قدما
۲. آشنایی با کتب متأخرین
۳. آشنایی با کتب متأخری المتأخرین

۵. رجال

یکی از لوازم اجتهاد فقهی آگاهی عمیق در مباحث رجالی و اتخاذ مبنا در قواعد آن است. طبیعتاً کار گسترده در باب رجال در دوره خارج و به تبع بررسی اسناد صورت می‌گیرد اما در دوره سطح آشنایی متوسط برای ورود به درس خارج لازم است. در باب درک ضرورت آگاهی نسبت به مباحث رجالی همین توجه کافی است که بدون بررسی اسناد دست‌کم در تعارض میان اخبار رسیدن به حجت مقدور نیست.

اهداف:

۱. شناخت مبانی رجالی متعارف حوزوی
۲. شناخت مهارت‌های اعتبارسنجی سند روایت
۳. شناخت کتب رجالی و اعتبار آن

سرفصل‌ها

اصول اعتبارسنجی سندی حدیث

۱. مقدمه

آشنایی اجمالی با ساختار اسناد در کتب اربعه و وسایل الشیعه

۲. مرحله اول: عادی‌سازی سند

عادی‌سازی تعلیق

تعلیق در اسناد کافی

تعلیق در اسناد تهذیب و استبصار

تعلیق در اسناد فقیه

- تعلیق در اسناد وسایل الشیعه
 عادی سازی تذییل
 عادی سازی اضمار
 اضمار در اسناد کافی
 اضمار در اسناد فقیه
 اضمار در اسناد تهذیب و استبصار
 اضمار در اسناد وسایل الشیعه
 عادی سازی اشاره
 عادی سازی عطف
۳. مرحله دوم: تحریف زدایی سند
- اقسام تحریف
 تصحیف
 سقط
 زیاده
 عوامل وقوع تحریف
 عوامل وقوع تصحیف
 نقطه نگذاشتن
 رسم الخط خاص بعضی حروف
 بد نویسی نساخ
 خطای دید
 عوامل وقوع سقط
 جواز بصر

بیشتر بودن سرعت املاي درونی از سرعت نگارش

عدم تشخیص وجود تعلیق در سند

عوامل وقوع زیاده

ملازمه بین دو عنوان

ادراج حاشیه در متن

تصور وجود تعلیق در سند عادی

قواعد کشف تحریف

۴. مرحله سوم: تبیین سند

فصل اول: تمییز مشترک و قواعد آن

فصل دوم: توحید مختلف و قواعد آن

۵. مرحله چهارم: ارزشیابی راویان

آشنایی با کتب رجال

آشنایی با فهرست نجاشی

آشنایی با فهرست شیخ طوسی

آشنایی با رجال شیخ طوسی

آشنایی با رجال کنشی

آشنایی با کتاب الضعفاء غضایری

آشنایی با کتاب الرجال برقی

مبانی حجیت قول رجال

حجیت از باب شهادت

حجیت از باب قول خبره

حجیت از باب انسداد

- حجیت از باب اطمینان
 الفاظ مدح و مفاد آنها
 الفاظ ذم و مفاد آنها
 ۶. مرحله پنجم: ارزش‌گذاری سند
 اقسام حدیث از حیث سند
 حدیث صحیح
 حدیث موثق
 حدیث حسن
 حدیث ضعیف

● پیشنهاد: ۵۰ جلسه درسی همراه با کارگاه

۶. مبانی اندیشه اسلامی (شش کتاب طرح ولایت)

ضرورت:

ضرورت آشنایی با سرفصل‌های مهمی که در کتب طرح ولایت مطرح می‌شود را می‌توان به بهترین شکل در بیانات مقام معظم رهبری مشاهده نمود: «دومین چیزی که به نظر بنده جزو واجبات حوزه‌ی علمیه است، این است که حوزه باید بدون فوت وقت، صلاحیت‌های لازم را برای مقابله با بحران‌های فکری، در حوزه و در میان اعضای حوزه به وجود آورد.

شاید بعضی افراد هستند که نمی‌دانند در میان فضای ذهنی برخی از جوان‌ها و جامعه چه می‌گذرد! توجه ندارند. امروز مراکز وجود دارد - در داخل و خارج - که اساساً همتشان این است که ذهن جوان‌ها را با

مشکلات، با شکوک، با تردیدها و با حرف‌های کم محتوا اما خوش ظاهر، از مبانی اسلام و مفاهیم الهی دور کنند. حوزه نمی‌تواند این چیزهایی را که می‌تواند بحران فکری برای نسل جوان به وجود آورد، ندیده بگیرد. روزی در این کشور - تقریباً حدود چهل سال قبل - رواج تفکر الحادی مارکسیستی یک بحران بود. هر جا می‌رفتیم - در دانشگاه، در محیط‌های گوناگون، حتی در بعضی از گوشه‌کنارهای بعضی از حوزه‌ها اثر پای این تفکر را می‌دیدیم. عده‌ی معدودی متوجه بودند که قضیه چیست؛ با آن مواجهه می‌کردند، مقابله می‌کردند. بعد که خطر آشکار شد، آن وقت بزرگانی به فکر افتادند که کاری صورت دهند! مگر ما باید این‌گونه عمل کنیم؟! بگذاریم تا بحران فکری به وجود بیاید، عده‌ای از دل‌ها و ذهن‌ها و ایمان‌ها را تباه کند، بعد ما به فکر بیفتیم؟!

در حوزه‌ی علمیه باید این ظرفیت و این توان به وجود بیاید که بحران‌های فکری را پیش‌بینی کند. بحران‌های فکری، مثل بحران‌های سیاسی نیستند؛ بی‌سر و صدا و آرام وارد می‌شوند؛ به تدریج اثر می‌گذارند؛ ناگهان خودشان را ظاهر می‌کنند؛ درحالی‌که علاجشان آسان نیست.» (بیانات در جمع اساتید، فضلا و طلاب حوزه علمیه قم در مدرسه فیضیه ۱۳۷۹/۰۷/۱۴)

طرح ولایت شش محور اساسی دارد که همان زیرساخت‌های فکری است و شامل مباحث؛ معرفت‌شناسی، خداشناسی، انسان‌شناسی، فلسفه اخلاق، فلسفه حقوق و فلسفه سیاست می‌باشد. این طرح تلاش کرده که یک رابطه ارگانیک بین مسائل دینی برقرار کند. این مفاهیم ذاتاً با هم ارتباط دارند و ادعای این طرح این است که همه

معارف اسلامی را ما می‌توانیم در یک مجموعه منسجم و هماهنگ ارائه کنیم به طوری که ارتباط منطقی بین اجزای آن قابل فهم باشد. علامه مصباح یزدی در تبیین ارتباط ارگانیکی محورهای شش‌گانه طرح ولایت توضیح می‌دهد: «مهم‌ترین مسئله اجتماعی ما که اصلاً انقلاب ما بر اساس آن به وجود آمده، مسئله حکومت اسلامی و ولایت فقیه است. این نظام (جمهوری اسلامی) با نظام‌های دیگر فرقی ندارد، حداکثر یک نظام دموکراتیک است. ویژگی اصلی این نظام، نظام مبتنی بر ولایت فقیه و بر اساس ارزش‌های اسلام در باب امور سیاسی و کشورداری است. چنانچه ما بخواهیم این مسائل را حل کنیم یک اصول موضوعه‌ای دارد که قبلاً باید آنها را حل کنیم. از جمله اینکه بین مردم و حاکم، بین راعی و رعیت حقوق متقابلی وجود دارد. اصلاً حقوق چیست و چگونه پیدا می‌شود؟ وقتی پای بحث‌های حقوقی باز می‌شود تقریباً در همه نظام‌های حقوقی عالم، یک بخش‌هایی را اختصاص داده‌اند به رعایت ارزش‌های اجتماعی و رعایت اصول اخلاقی. این‌ها یکی از مبانی حقوق است. ما برای اینکه این را حل کنیم باید ببینیم اصلاً ارزش‌ها از کجا به وجود می‌آیند؟ آنچه ما از اسلام می‌فهمیم این است که این‌ها مبتنی است بر یک شناخت خاصی از انسان و هستی. ما وقتی می‌توانیم ارزش‌های انسانی را معرفی کنیم، که انسان را درست شناخته باشیم. خود همین انسان را وقتی خواستیم بشناسیم باز ما باید رابطه‌اش را با خدایی که آفریننده‌اش هست در نظر بگیریم و همین‌طور در عالم بعدی عالم آخرت؛ این از مقوله علوم فلسفی است. از سنخ علوم تجربی و آزمایشگاهی و طبیعی نیست. در آزمایشگاه نمی‌شود خدا را پیدا کرد به وسیله اسباب آزمایش و تجربه حسی و آخرش وقتی صحبت از هستی‌شناسی می‌شود، آن وقت سؤال می‌شود که

شما هستی را چگونه می‌شناسید؟ با چه ابزاری؟ اعتبارش چیست؟ از کجا ثابت می‌شود؟ که پاسخ این پرسش‌ها برمی‌گردد به معرفت‌شناسی.»

اهداف:

۱. ارائه نظام صحیح تفکر و دست‌یابی به معرفت دینی در چارچوب نیازهای روز اجتماعی؛
۲. تعمیق، تحکیم و آشنایی بیشتر با مبانی اندیشه اسلامی و مباحث مرتبط با آن از طریق فضای مجازی؛
۳. تأثیرگذاری فرهنگی و عقیدتی در مراکز علمی، فرهنگی و اذهان عمومی جامعه؛
۴. نقد اندیشه‌های باطل، انحرافی و مورد تعارض با مبانی اندیشه اسلامی با ارائه راهکارهای مورد نیاز و کارآمد؛
۵. تربیت نیروهای متخصص انقلاب اسلامی با بهره‌گیری از روش‌های نوین و در قالب مبانی اندیشه اسلامی طرح ولایت؛
۶. گسترش اعتقاد نظری و التزام عملی به ولایت فقیه بر اساس مبانی اندیشه اسلامی؛

سرفصل‌ها:

۱. معرفت‌شناسی
۲. خداشناسی
۳. انسان‌شناسی
۴. فلسفه اخلاق
۵. فلسفه حقوق
۶. فلسفه سیاست

دوره‌های تابستانی

مقدمه

شورای آموزش تکمیلی مدرسه عالی فقه و اصول امام حسین علیه السلام در راستای تحقق سیاست تربیت فقیه تراز انقلاب اسلامی که «جامعیت» یکی از مؤلفه‌های آن به شمار می‌رود، دوره‌های تمحّضی را در ایام تابستان مدرسه در نظر گرفته و سپس با بهره‌مندی از مشورت حلقه‌های تخصصی و بررسی طرح‌های مختلف، سرفصل‌های ذیل را به تصویب رسانید.

ناگفته پیداست مأموریت اساسی مدرسه عالی فقه و اصول امام حسین علیه السلام در زمینه آموزش، مسئله فقاہت است؛ اما با توجه به این نکته که از سویی تخصص در حوزه‌های علوم انسانی اساساً بدون یک جامعیت نسبی امکان‌پذیر نیست و از سوی دیگر موضوعاتی چون مسئله امامت از ارکان مباحث اعتقادی است که جهل به مسائل اصلی آن پذیرفتنی نیست، تدوین برخی از دوره‌های تمحّضی در دستور کار مدرسه قرار گرفت.

بی‌شک هدف از دوره‌های تابستانه فراگیری تخصصی پرونده مدنظر

نیست. چراکه تخصص در موضوعات کلان نیازمند کاری مستمر و عمیق است؛ بلکه هدف، آشنایی طلاب محترم با سرفصل‌های مهم، کتاب‌ها، رویکردها و زمینه‌های متنوع آن حوزه دانشی جهت پیگیری‌ها و مطالعات شخصی است.

۱. دوره امامت و مهدویت

ضرورت:

بی‌شک مسئله امامت تأثیرگذارترین مسئله اعتقادی در میان مسلمانان است و انشعابات متعدد در امت اسلامی و نزاع‌های دامنه‌دار فرق مسلمان پیامد بدفهمی و کژاندیشی و یا بدخواهی در امر امامت بوده و آن را به اصلی‌ترین منشأ اختلاف میان فرقه‌های مذهبی مسلمان تبدیل نموده است.

بی‌تردید امامت در نگاه شیعه، جایگاه رفیعی دارد؛ چراکه از یک سو مقامی است الهی که از طریق نصب پروردگار معین می‌شود و از سوی دیگر شامل شئون اجتماعی و رهبری سیاسی و حاکمیت دینی است که با رفتارهای اجتماعی مردم تعاملی دو سویه دارد.

اعتقاد شیعه در مسئله امامت دائماً مورد مناقشه و هجمه شبهات مخالفان بوده و در طول حیات اسلام برهه‌ای یافت نمی‌شود که شبهه‌ای جدید در قالبی نو برای تخریب این اعتقاد اصیل توسط دشمنان و مخالفان مطرح نگردد، خصوصاً در عصر ما که از سویی وهابیت هزینه فراوانی برای مبارزه با تشیع می‌نماید و از سوی دیگر مخالفان انقلاب اسلامی و جریان اسلام سیاسی در تلاش‌اند تا با قرائنی ناقص و معیوب از امامت، بنیادهای فکری مسئله ولایت فقیه را دچار چالش نمایند. رویکرد اصلی این دوره، آشنایی با متون اصلی شیعه در اثبات امامت و پاسخ به شبهات مخالفین است.

اهداف:

۱. آشنایی با استدلال‌های شیعه با تمسک به قرآن کریم و روایات در اثبات امامت
۲. شناسایی محورهای اساسی اختلاف میان مذاهب و تبیین دیدگاه شیعه
۳. شبهات مخالفین خصوصاً وهابیت و پاسخ به آن‌ها
۴. آشنایی با منابع روایی و تاریخی اهل سنت و روش استفاده از آن
۵. آشنایی با فرق و مذاهب اهل سنت به جهت شناختن مبانی آنان
۶. آشنایی با متون اصیل کلامی شیعه در باب امامت و مهارت متن‌خوانی
۷. آشنایی با معارف شیعه در باب مهدویت و مسائل مرتبط با آن
۸. آشنایی با مهدویت‌های دروغین و مدعیان آن

سرفصل:

۱. مباحث مقدماتی:

- ۱.۱. مهم‌ترین اصطلاحات حدیثی همچون صحیح، حسن، غریب، عزیز، مستفیض، جید، مرفوع، موقوف و...
- ۲.۱. مهم‌ترین اصطلاحات کتب اهل سنت همچون صحاح، سنن، مسانید، مصنف، مستدرک، زوائد، مستخرج و...
- ۳.۱. جایگاه و مراتب احادیث صحیح نزد اهل سنت
- ۴.۱. جایگاه و مراتب محدثان نزد اهل سنت

● پیشنهاد: ۲ جلسه

۲. امامت عامه

- ۱.۲. واژه‌شناسی امامت در لغت و اصطلاح
- ۲.۲. ضرورت امامت (دو جلسه)

- ۳.۲. صفات و خصائص امام (قریشی) افضلیت عصمت علم) (دو جلسه)
 ۴.۲. شیوه‌های تعیین امام (دو جلسه)

● پیشنهاد: ۷ جلسه

۳. امامت خاصه

- ۱.۳. براهین عقلی (برهان افضلیت، برهان علم، برهان عصمت، برهان معجزه) یک جلسه
 ۲.۳. ادله قرآنی امامت: ۵ جلسه

- ۱.۲.۳. بررسی اجمالی اعتراف اهل سنت بر نزول آیات متعدد قرآنی درباره‌ی حضرت امیر علیه السلام - بررسی اجمالی شان نزول و دلالت آیه‌ی انذار

۲.۲.۳. بررسی اجمالی شان نزول و دلالت آیه‌ی ولایت

۳.۲.۳. بررسی اجمالی شان نزول و دلالت آیات صادقین و تطهیر

۴.۲.۳. بررسی اجمالی شان نزول و دلالت آیات مباحله و اولی الامر

۵.۲.۳. بررسی اجمالی شان نزول و دلالت آیات اکمال و ابلاغ

۳.۳. امامت در سنت: ۱۰ جلسه

۱.۳.۳. بررسی اجمالی سند و تواتر حدیث شریف غدیر خم؛

۲.۳.۳. بررسی اجمالی دلالت حدیث شریف غدیر خم و پاسخ به

شبهه جیش یمین؛

۳.۳.۳. بررسی اجمالی سند و دلالت حدیث شریف ثقلین

۴.۳.۳. بررسی اجمالی سند و دلالت حدیث شریف خلیفتین و

نقد حدیث کتاب الله و سنتی

۵.۳.۳. بررسی اجمالی سند و دلالت حدیث شریف منزلت

- ۶.۳.۳. بررسی اجمالی سند و دلالت حدیث خلافت (انت خلفتی فی کل مومن و مومنة من بعدی) و ولایت (انت ولیی)؛
- ۷.۳.۳. بررسی اجمالی سند و دلالت حدیث خلفائی اثنی عشر و بررسی تناقضات اهل سنت در تبیین مصادیق آن؛
- ۸.۳.۳. بررسی اجمالی سند و دلالت حدیث طیر مشوی؛
- ۹.۳.۳. بررسی اجمالی سند و دلالت حدیث شریف سفینه و حدیث شریف نجوم؛
- ۱۰.۳.۳. بررسی اجمالی سند و دلالت سایر احادیث همچون حدیث لان امرتم علیا و...

● پیشنهاد: ۱۶ جلسه

۴. مهدویت

- ۱.۴. ضرورت وجود امام و حجت الهی (یک جلسه)
- ۲.۴. اثبات تولد و وجود امام زمان علیه السلام (یک جلسه)
- ۳.۴. غیبت امام زمان علیه السلام و پاسخ به شبهات مربوطه (یک جلسه)
- ۴.۴. بررسی علائم ظهور و قیام امام زمان علیه السلام (یک جلسه)
- ۵.۴. جامعه و حکومت امام زمان علیه السلام (یک جلسه)
- ۶.۴. رجعت (یک جلسه)
- ۷.۴. نقد رویکردها و فرقه‌های انحرافی در مسئله مهدویت (سه جلسه)

● پیشنهاد: ۹ جلسه

۵. شبهه شناسی

- ۱.۵. اصلی‌ترین مراحل روش پاسخ‌گویی به شبهه و بررسی اجمالی ادله شهادت حضرت زهرا علیها السلام و پاسخ به مهم‌ترین

شبّهات در این زمینه (دو جلسه)
 ۵.۲. پاسخ اجمالی به شبّه ازدواج حضرت امام کلتوم عليه السلام و
 نام‌گذاری فرزندان اهل بیت عليهم السلام به نام خلفا (یک جلسه)

● پیشنهاد: ۳ جلسه

۶. فرق و مذاهب

۶.۱. بررسی اجمالی حدیث افتراق امت و خبر دادن پیامبر خدا صلی الله علیه و آله
 از افتراق امت و نجات یافتن تنها یک فرقه - نخستین
 تقسیم‌بندی و تقسیم در اسلام
 ۶.۲. آشنایی بسیار اجمالی با مهم‌ترین فرق کلامی اهل سنت:
 شامل اشاعره و معتزله و ماتریدیه
 ۶.۳. آشنایی با مهم‌ترین فرق کلامی اهل سنت: شامل دو
 گرایش کلامی دیوبندیه و بریلویه - تعدد مذاهب فقهی اهل
 سنت - چرایی انحصار مذاهب در چهار مذهب
 ۶.۴. آشنایی با مهم‌ترین فرق فقهی اهل سنت: آشنایی با
 مذهب حنفی و مالکی و شافعی و حنبلی و اهل حدیث
 ۶.۵. آشنایی با فرق: جریان شناسی وهابیت و آشنایی اجمالی با
 مهم‌ترین مبانی فکری این جریان

● پیشنهاد: ۵ جلسه

۷. نرم‌افزارها: ۱ جلسه

نرم‌افزار المکتبه الشامله و جامع الکلّم و...

۸. آشنایی با متون: ۱۵ جلسه

کتاب کشف المراد تألیف فقیه و متکلم بزرگ شیعه علامه
حلی رحمة الله عليه (المقصد الخامس: الامامه المساله السادسه و
المساله السابعه)

۲. دوره تاریخ و تمدن اسلام

ضرورت:

بی‌شک آگاهی از تاریخ، یکی از مفیدترین آگاهی‌هایی است که بشریت برای پیمودن مسیر درست از آن بهره‌مند شود. قرآن کریم بخش عمده‌ای از محتوای خود را صرف بیان حوادث گذشته کرده تا راه آینده روشن شود. امیرالمؤمنین علیه السلام در نامه خود به فرزندش می‌فرماید:

«أَيُّ بَنِي إِتْيَىٰ وَإِنْ لَمْ أَكُنْ عُمِرْتُ عُمَرَ مَنْ كَانَ قَبْلِي فَقَدْ نَظَرْتُ فِي أَعْمَالِهِمْ وَفَكَرْتُ فِي أَحْبَابِهِمْ وَسِرْتُ فِي آثَارِهِمْ حَتَّىٰ عُدْتُ كَأَحَدِهِمْ بَلْ كَأَنِّي بِمَا أَنْتَهَىٰ إِلَيَّ مِنْ أُمُورِهِمْ قَدْ عُمِرْتُ مَعَ أَوْلِيهِمْ إِلَىٰ آخِرِهِمْ»
(نهج البلاغه نامه ۳۱)

بی‌شک طلاب حوزه علمیه با توجه به رسالت امامت امت و مدیریت فرهنگ جامعه اسلامی لازم است از این میراث مهم به بهترین نحو بهره‌مند شوند که این توصیه از زبان رهبر معظم انقلاب اسلامی شنیدی‌تر است:

«من همیشه به جوانان و محصلین و طلاب و دیگران می‌گویم که تاریخ را جدی بگیرید و با دقت نگاه کنید، ببینید چه اتفاقی افتاده است: «تلك أمة قد خلت». عبرت از گذشتگان، درس و آموزش قرآن است.» (بیانات در دیدار جمعی از پاسداران ۱۳۷۴/۱۰/۵)

«طلاب باید با تاریخ و عمدتاً تاریخ صدر اسلام آشنا باشند. این بسیار مهم است. تاریخ تحلیلی ده‌ساله‌ی زندگی پیغمبر، از جمله بخش‌های بسیار روشنگر برای همه‌ی ذهن‌هاست.» (بیانات در جمع اساتید، فضلا و طلاب حوزه علمیه قم در مدرسه فیضیه ۱۳۷۹/۷/۱۴)

نکته‌ی قابل توجه در تدوین این دوره این است که در مطالعه تاریخ، اگرچه

از بررسی خطی تحولات گریزی نیست اما آنچه می‌تواند به‌عنوان یک عبرت و تجربه ارزشمند محسوب شود مطالعه جریانی و مسئله محور است. طبیعتاً در مسیر تاریخ، نقطه‌های عطفی پدید آمده که منشأ تحولات گسترده شده و مانند یک سیل توفنده اتفاقات فراوانی را در پی خود آورده است. رهاورد شناخت این نقطه‌ها و حادثه‌های مهم، نگاه جامع و کلانی است که یک پژوهشگر را بر نقطه‌ی مرتفعی از مباحث قرار می‌دهد تا در لابه‌لای اوراق تاریخ خطوط اصلی و جریان‌های سرنوشت‌ساز را فراموش نکند. بنابراین سرفصل‌های آموزشی دوره تابستانه تاریخ با همین رویکرد تدوین شده است.

اهداف:

۱. شناخت جریان‌ات اصلی تاریخ اسلام و تطورات و تحولات آن
۲. شناسایی دوره‌های حساس تاریخی و نقش ائمه در مدیریت جامعه
۳. شناسایی تلاش دشمنان در انحراف مسیر جامعه و نقش ائمه در مقابله با آن
۴. آشنایی با حکومت‌های شیعی و شخصیت‌های تاثیرگذار در فضای اجتماعی سیاسی آن
۵. آشنایی با مولفه‌های تمدن اسلامی و دستاوردهای آن
۶. آشنایی با منابع تاریخ اسلام و اعتبار سنجی آن

تاریخ صدر اسلام تا پایان غیبت صغری

۱. شکل‌گیری جریان نفاق (دو جلسه)

- ۱.۱. مناقین مکی و مدنی
- ۲.۱. آیات مربوط به منافقین مکی و مدنی

۳.۱. خصوصیات فکری دو جریان

۴.۱. تفاوت فعالیت‌های دو جریان در حیات پیامبر اکرم صلی الله علیه و آله

۵.۱. سرانجام

۲. تشکیل حکومت (دو جلسه)

۱.۲. ارکان تشکیل حکومت

۲.۲. اقدامات سیاسی، فرهنگی، اقتصادی، اجتماعی

۳.۲. کارگزاران

۴.۲. مشارکت عمومی و مشورت

۵.۲. جایگاه حاکم

۳. نقش حضرت صدیقه در وقایع پس از وفات رسول الله صلی الله علیه و آله (یک جلسه)

۱.۳. کانون توجه امت

۲.۳. پرهیز دشمن از مقابله با وی و ورود حضرت به عرصه تقابل

۳.۳. اقدامات حضرت در مقابله با دستگاه حاکم

۴.۳. اقدامات متقابل دستگاه حاکم

۴. روز شمار اقدامات حضرت تا شهادت (یک جلسه)

۵. مسئله سقیفه (سه جلسه)

۱.۵. زمینه‌های سقیفه

۲.۵. اقدامات جبهه نفاق در زمان پیامبر برای جاننشینی

۳.۵. صحیفه ملعونه

۴.۵. تدابیر جبهه نفاق در شهادت نبی اکرم

۵.۵. توطئه‌های بعد از نبی اکرم

۵. ۶. تدابیر امیرالمؤمنین علیه السلام برای رسواسازی نفاق

۵. ۷. علل عدم قیام نظامی از سوی حضرت

۶. دوره خلفا (یک جلسه)

۱. ۶. شیوه مبارزه با انحراف در دوره خانه‌نشینی

۲. ۶. حفظ وحدت و پرهیز از تضعیف جامعه اسلامی

۳. ۶. فعالیت‌های اجتماعی و شخصی

۷. فتنه عثمان (سه جلسه)

۱. ۷. معرفی عثمان

۲. ۷. خصومت بنی امیه با بنی هاشم

۳. ۷. شورای شش نفره

۴. ۷. علاقه خاص خلیفه دوم به بنی امیه

۵. ۷. اقدامات خائنانه عثمان

۶. ۷. نارضایتی عمومی و قیام مخالفان و معرفی سرکردگان

۷. ۷. موضع امیرالمؤمنین علیه السلام

۸. ۷. فرجام عثمان

۹. ۷. دامنه قتل عثمان در تاریخ

۱۰. ۷. آخرالزمان و فتنه عثمان

۱۱. ۷. سفیانی

۸. حاکمیت علوی (سه جلسه)

۱. ۸. تفاوت دوره علوی با نبوی

۲. ۸. انگیزه پذیرش حکومت

۳. ۸. ویژگی‌های حکومت علوی

۴.۸ کارگزاران

۵.۸ شرطه الخمیس

۹. جمل - صفین و خوارج (یک جلسه)

۱۰. مسئله صلح امام حسن علیه السلام (دو جلسه)

۱.۱۰ وارث مشکلات پدر

۲.۱۰ دشمن و جریان مقابل

۳.۱۰ جنگ با معاویه

۴.۱۰ خیانت‌ها و مشکلات

۵.۱۰ صلح و ضرورت آن

۶.۱۰ شروط صلح

۷.۱۰ اقدامات پس از صلح

۱۱. قیام سید الشهداء علیهم السلام (سه جلسه)

۱.۱۱ زمینه‌ها

۲.۱۱ اهداف

۳.۱۱ ویژگی‌ها

۴.۱۱ درس‌ها و عبرت‌ها

۵.۱۱ تحلیل‌ها

۶.۱۱ پیروزی

۷.۱۱ تأثیر

۸.۱۱ امتداد

۱۲. بازسازی اجتماعی در زمانه امام سجاد علیه السلام

- ۱.۱۲. تغییر در دین و احکام
- ۲.۱۲. مقابله با دین و مؤمنان توسط بنی امیه
- ۳.۱۲. مدینه مرکز غنا و موسیقی
- ۴.۱۲. رشد جمعیت بیگانه از اسلام
- ۵.۱۲. راهکار مقابله امام با چالش‌های فرارو
- ۶.۱۲. تأسیس مدرسه حدیثی و فقهی مدینه
- ۷.۱۲. آثار فعالیت امام در نسل‌های بعد

۱۳. امام باقر علیه السلام و تشکیل جامعه شیعی

- ۱.۱۳. اصالت بخشی به فقه شیعه
- ۲.۱۳. گزینش و تربیت اصحاب فقیه
- ۳.۱۳. جداسازی جامعه شیعی از جامعه اهل سنت به وسیله فقه
- ۴.۱۳. کانالیزه کردن انتقال معارف شیعی در دستگاه فقاقت (مثلاً اصحاب اجماع)

۱۴. امام باقر علیه السلام و تبیین جایگاه امامت

- ۱.۱۴. جدایی فقه شیعه فرصت جدید
- ۲.۱۴. تبیین امامت شیعی و تزریق معارف امامتی به اصحاب فقیه
- ۳.۱۴. تربیت اصحاب سر و دستور ویژه بدان‌ها
- ۴.۱۴. راه یافتن اسرار امامتی به بدنه جامعه شیعی
- ۵.۱۴. وجود جریان مقصره در بین شیعیان

۱۵. امام صادق علیه السلام: تأسیس مدرسه فقهی شیعه

- ۱.۱۵. تحکیم و توسعه فقه شیعه
- ۲.۱۵. مقابله با انحرافات فقه عامه در روش و مستندات
- ۳.۱۵. تثبیت جایگاه مرجعیت فقها در بین مردم
- ۴.۱۵. تعیین وکلا
- ۵.۱۵. تربیت شاگردان فقیه
- ۶.۱۵. گسیل داشتن شاگردان به مناطق مختلف

۱۶. امام صادق و مرجعیت علمی (۲ جلسه)

- ۱.۱۶. تربیت شاگردان متکلم و مفسر و مورخ و...
- ۲.۱۶. مناظرات با اصناف کلامی و دانشوران مختلف فرق و مذاهب و...
- ۳.۱۶. به چالش کشیدن معارف عمومی جامعه و تصحیح آن
- ۴.۱۶. ترویج علم و نشر حدیث و امر به کتابت و حفظ میراث مکتوب

۱۷. امام صادق علیه السلام مبارزه با غلو و غلات (۲ جلسه)

- ۱.۱۷. توسعه روایات مبین جایگاه ملکوتی امام
- ۲.۱۷. عدم رعایت سر و فاش شدن آن‌ها
- ۳.۱۷. خصوصیات غلات و مقصره
- ۴.۱۷. افشاء توطئه غلات توسط امام و فقها
- ۵.۱۷. کانالیزه شدن معارف اهل بیت در بستر مرجعیت فقها

۱۸. امامت و سیاست و حکومت

- ۱.۱۸. قیام زید بن علی علیه السلام
- ۲.۱۸. بنی عباس و پشت صحنه قیام‌ها

۱۸.۳. همکاری نکردن امام در تشکیل حکومت

۱۸.۴. عدم آمادگی مردم و افشای اسرار

۱۹. جریان فرهنگی بنی العباس (۲ جلسه)

۱۹.۱. اقدامات بنی عباس برای مقابله با علوم اهل بیت

۱۹.۲. سرازیر شدن اندیشه‌وران غیرمسلمان به مراکز علمی

اسلامی و نشر شبهات و عجز مکتب عامه

۲۰. تدابیر سیاسی ائمه متأخر در برابر بنی العباس

۲۰.۱. امام کاظم علیه السلام و سازمان وکالت

۲۰.۲. توسعه جغرافیایی و قدرت یافتن بنی العباس

۲۰.۳. زیاده‌خواهی بنی العباس در مسئله قرابت به نبی اکرم

۲۰.۴. نگرانی هارون از جایگاه اجتماعی امام

۲۰.۵. محدودیت حکومتی امام

۲۰.۶. اشتباه شیعیان و ایثار امام

۲۱. فتنه واقفیه (۲ جلسه)

۲۱.۱. زمینه پدید آمدن وقف

۲۱.۲. سرکردگان واقفه

۲۱.۳. تلاش‌های امام برای هدایت واقفه

۲۱.۴. نقش اصحاب در مقابله با واقفه

۲۱.۵. اقدامات واقفه

۲۱.۶. استمرار و سرانجام واقفه

۲۱.۷. نقش واقفه در فرهنگ شیعی

۲۲. تدابیر سیاسی ائمه متأخر در برابر بنی العباس

۱. ۲۲. ولایت عهدی امام رضا علیه السلام
۲. ۲۲. توسعه و قدرت سیاسی شیعه
۳. ۲۲. ترس مأمون و ترفند وی در مقابله با شیعیان - فضا سازی و شبهه افکنی علیه امام
۴. ۲۲. خنثی سازی فعالیت های مأمون توسط امام
۵. ۲۲. استفاده از دانشمندان اهل سنت در دستگاه عباسی
۶. ۲۲. بهره گیری از اختلافات کلامی در تسویه حساب های سیاسی
۷. ۲۲. فساد حاکمان و عالمان
۸. ۲۲. قدرت گرفتن نظامی ها

۲۳. آماده سازی معرفتی عصر غیبت (تدابیر خاص امام جواد تا امام عسکری علیه السلام)

۱. ۲۳. نوجوانی امام
۲. ۲۳. ارتقاء فقه و تبویب و تخریج مسائل
۳. ۲۳. نشر معارف بلند امامتی
۴. ۲۳. معجزات خاص در ارتباط گیری با شیعیان
۵. ۲۳. دور ماندن ائمه از انظار عمومی

۲۴. امامت و نیابت (۲ جلسه)

۱. ۲۴. شهادت پدر و حضور حضرت
۲. ۲۴. ادعای امامت جعفر بن الهادی علیه السلام
۳. ۲۴. وضعیت تبلیغ امامت حضرت در بین شیعیان، معرفی و جایگاه نواب

- ۴.۲۴. ارتباط در قالب توقیعات
- ۵.۲۴. ملاقات با حضرت در دوره غیبت صغری
- ۶.۲۴. خصوصیات زندگی حضرت
- ۷.۲۴. وقایع خاص در دوره غیبت صغری

● پیشنهاد: ۴۰ جلسه یک ساعته

حکومت‌های شیعی

۱. قرن ۵ و ۴ (دو جلسه)

- ۱.۱. ادریسیان، فاطمیان علویان و آل بویه حمدانیان
- ۲.۱. دوران طلایی علما و اندیشمندان مانند کلینی، فارابی، صدوق، مفید، سید مرتضی، شیخ طوسی، ابن سینا رضوان الله علیهم
- ۳.۱. تشیع و فلسفه
- ۴.۱. گاه‌شمار فقه شیعه

۲. قرن ۹ تا ۶ (دو جلسه)

- ۱.۲. الجایتو، ایلخانی، سربداران، مرعشیان مازندران
- ۲.۲. ابن طاووس، خواجه طوسی، علامه حلی، شهید اول رضوان الله علیهم

۳. قرن ۱۰ تا ۱۲ (دو جلسه)

- ۱.۳. صفویه (هنر تمدن عثمانی) افشاریه، زندیه، عادلشاهیان، قطب شاهیان، نواب اوده
- ۲.۳. محقق کرکی، شهید ثانی، شیخ بهایی، میرداماد، ملاصدرا، مجلسی رضوان الله علیهم
- ۳.۳. شیعه و علوم تجربی

۴. قرن ۱۴ و ۱۳ (دو جلسه)

- ۱.۴. قاجار، مشروطه، شعر و هنر و معماری، پهلوی، انقلاب اسلامی
- ۲.۴. شیخ انصاری، میرزای شیرازی، آخوند ملاهادی سبزواری، سید ابوالحسن اصفهانی، کاشف الغطا، بروجردی، حکیم، امام خمینی، میلانی، خویی، گلپایگانی، صدر، علامه طباطبایی رحمات الله علیهم

● پیشنهاد: ۱ جلسه یک ساعته

تمدن اسلامی

۱. بخش اول: گستره تمدن اسلامی (۲ جلسه)

- ۱.۱. اسلام در مدینه النبی و جزیره العرب
- ۲.۱. آغاز فتوحات، دلایل و نحوه گسترش اسلام
- ۱.۲.۱. ایران
- ۲.۲.۱. شامات و مصر
- ۳.۲.۱. شمال آفریقا و اندلس
- ۴.۲.۱. شبه قاره هند
- ۵.۲.۱. شرق و جنوب شرق آسیا
- ۶.۲.۱. بیزانس و شرق اروپا

۲. بخش دوم: مؤلفه‌های تمدنی اسلام

- ۱.۲. جمعیت (۱ جلسه)
- ۱.۱.۲. پراکندگی مسلمانان در سرزمین‌های اسلامی
- ۲.۱.۲. مسئله مهاجرت، علل و پیامدها (جابجایی اعراب مسلمان، هجرت تازه مسلمانان به مراکز اسلامی، هجرت به مرزهای اسلامی، مهاجرت خواص)

- ۲.۲. سیاست، حکمرانی و مسئله مشروعیت سلطان (اجلسه)
- ۱.۲.۲. نظام خلافت سنی و سلطنت موروثی
- ۲.۲.۲. ولایت استکفا و ولایت استیلا
- ۳.۲.۲. پایان خلافت، خلأ مشروعیت و نظام‌های جانشین
- ۴.۲.۲. صفویه و نظام مشروعیت شیعی
- ۵.۲.۲. حکومت فقیه از نیابت سلطنت و ولایت حسبه تا ولایت مطلقه
- ۳.۲. دانش مسلمانان (۲ جلسه)
- ۱.۳.۲. نهضت علم‌آموزی (با رویکرد شهید مطهری که نو مسلمانان در این علوم سرآمد شدند)
- ۲.۳.۲. شیوه‌های آموزشی و تربیتی (مسجد، مدرسه، خانقاه، صنایع آزاد)
- ۳.۳.۲. تقسیمات علوم در جامعه اسلامی (با توجه به نگاه شهید مطهری و احیاء علوم الدین غزالی)
- ۱.۳.۳.۲. اسلام و تأسیس علوم دینی (فقه، تفسیر، کلام، عرفان و...)
- ۲.۳.۳.۲. اسلام و علوم غیردینی (طب و خدمات پزشکی، نجوم، ریاضی، فیزیک، زمین‌شناسی، شیمی)
- ۴.۳.۲. تأثیر متقابل دانش مسلمانان و غیرمسلمانان (نهضت ترجمه، بیت الحکمه، فنون معماری، شمایل‌شکنی و...)
- ۴.۲. اقتصاد، دیوان‌سالاری و سیستم‌های مالی و تجاری (۲ جلسه)
- ۱.۴.۲. منابع مالی (جزیه، خراج، زکات، وقف، صدقات، نذور)
- ۲.۴.۲. نظام دهقانی و اتکا به زمین، نظام ترکمانی و اتکا به دامداری
- ۳.۴.۲. تجارت و جایگاه آن در گسترش اسلام
- ۴.۴.۲. پیشه‌وران، صنایع و اصناف (با نگاه به رساله صنایع میرفندرسکی)

- ۲.۴.۵. اخلاق صنفی و فتوت نامه‌ها
- ۲.۵.۵. ادبیات، هنر و معماری (۲ جلسه)
- ۲.۵.۱. مفهوم صنعت در نظام سنتی هنر و تفاوت آن با هنر جدید
- ۲.۵.۲. جایگاه ادبیات (شعر و قصه‌گویی) در تمدن اسلامی
- ۲.۵.۳. نقش تأسیسی و تحدیدی اسلام در حوزه هنر
- ۲.۵.۴. جایگاه معماری و شهرسازی در تمدن اسلامی
- ۲.۶.۲. نظام روابط اجتماعی در تمدن اسلامی (۱ جلسه)
- ۲.۶.۱. ارزش‌های نوین اسلامی در برابر قبیله‌گرایی عربی و نظام کاستی (طبقاتی) شرقی
- ۲.۶.۲. مفهوم همسایگی و محله در تمدن اسلامی
- ۲.۶.۳. نقش جریان‌های عرفانی و تصوفی در تربیت اخلاقی جامعه
- ۲.۶.۴. جایگاه آداب، رسوم و شعائر اسلامی در قوام جامعه اسلامی
۳. بخش سوم: تمدن اسلامی در برابر تهاجم شرق و غرب (۱ جلسه)
- ۳.۱. صهیونیسم مسیحی، جنگ‌های صلیبی و مسئله اندلس
- ۳.۲. حمله مغول، ویرانی و برخاستن تمدن از خاکستر
- ۳.۳. عقب‌ماندگی تمدن اسلامی، نفوذ غرب و استعمار
- ۳.۴. تمدن نوین اسلامی در برابر تمدن غربی

● پیشنهاد: ۱۲ جلسه یک ساعته

کارگاه‌ها و نشست‌های تخصصی ذیل دوره تاریخ و تمدن اسلامی

۱. تأثیر تاریخ در اجتهاد (دو جلسه)
۲. جاهلیت (دو جلسه)
۳. منابع تاریخ (پنج جلسه)

۴. استنباط و استنتاج تاریخی (یک جلسه)
۵. تحریف تاریخ (دو جلسه)
۶. مقتل شناسی و اعتبار سنجی آن (پنج جلسه)
۷. استشراق (یک جلسه)

۳. دوره علوم حدیث

ضرورت:

دانش حدیث از قدیمی‌ترین دانش‌هایی است که در دامن تمدن اسلامی متولد شد رشد کرد و بالنده شد و ارتباط آن با دانش فقه ارتباطی عمیق و وثیق است.

امروز اگرچه علوم حدیث به‌عنوان یک رشته مستقل و گسترده مطرح است و مطالعات گوناگونی بر محور حدیث انجام می‌شود اما فقاقت به‌هیچ‌وجه بی‌نیاز از آگاهی از مطالعاتی که در زوایای گوناگون حدیث شده است نمی‌باشد.

مهم‌ترین منبع فقاقت، احادیث اهل بیت علیهم‌السلام است که در دوره‌های مختلفی از تاریخ تدوین شده و تبویب و تدوین حدیث از سویی و اعتبار سنجی منابع از سوی دیگر از مهم‌ترین مباحث دانش حدیث است که تأثیر مستقیم بر کیفیت اجتهاد دارد.

اهداف:

۱. آشنایی با تاریخ تدوین حدیث
۲. آشنایی با مکاتب و جریانات حدیثی شیعه
۳. آشنایی با کتب حدیثی اصیل شیعه
۴. آشنایی اجمالی و کاربردی با دانش‌های حدیثی

سرفصل‌ها

تاریخ تدوین حدیث

۱. تاریخ تدوین حدیث در قرن اول

- ۱.۱. بررسی گزارش‌های تاریخی و روایی در کیفیت تدوین حدیث در مدینه در زمان حضور پیامبر (گزارش نقل روایات مکتوب نبوی توسط اصحاب)
- ۲.۱. فرمان منع نقل حدیث توسط عمر (منع کتابت حدیث یا منع مطلق، چرایی منع، کیفیت منع، آثار و پیامدهای منع)
- ۳.۱. بررسی استمرار منع حدیث در زمان عثمان و معاویه و نیمه دوم قرن اول (توسعه وسعت جهان اسلام، گسترش نقل شفاهی و استمرار منع کتابت، گسترش جعل و تحریف)
- ۴.۱. بررسی فرمان عمر بن عبدالعزیز بر کتابت حدیث (چرایی این دستور، کیفیت اجرای دستور و موانع اجرای دستور)
- ۵.۱. جمع بندی کیفیت تدوین حدیث در قرن اول نزد عامه (عدم جریان کتابت حدیث، کثرت نقل شفاهی و نقل به معنا، عدم اسناد در طرق، کثرت جعل و تحریف و...)
- ۶.۱. بررسی کیفیت تعامل جامعه اسلامی با حدیث معصومین در قرن اول و کیفیت تدوین حدیث شیعه در قرن اول
۲. شروع قرن دوم و تدوین حدیث در آن
- ۱.۲. بررسی سخت گیری محدثین قرن دوم در اسناد بعد از تابعین
- ۲.۲. نضج و نمو حدیث امامیه در زمان امام باقر علیه السلام
۳. کیفیت مدیریت فرهنگی جامعه شیعه توسط امامین باقرین علیهم السلام
- ۱.۳. بررسی گزارش‌های تشویق ائمه بر علم آموزی و حدیث آموزی و کتابت حدیث و تاثیر فرهنگی آن بر جامعه شیعی

۲.۳ بررسی مصداقی مدیریت فرهنگی امام باقر و امام صادق علیهما السلام
 امر به علم آموزی، تطبیق علم بر روایات اهل البيت علیهم السلام، امر به
 کتابت احادیث، امر به تصنیف کتب و ترویج و انس با ایشان

بررسی شواهد تاریخی و گزارشات حدیثی

۱. کیفیت تشکیل هسته اولیه تراث فقهی و کلامی و عناصر و افراد
 تاثیرگذار در این هسته

۱.۱. شواهد تاریخی رویه کتاب محوری و تحدیث به شیوه سماع
 و قرائت در قرن دوم

۲.۱. نقل به معنا

شواهد له و علیه آن

۳.۱. تفکیک معارف شیعه و عامی در قرن دوم شواهد له و علیه
 ۴.۱. جغرافیای تدوین حدیث در قرون اولیه و شکل‌گیری مدارس حدیثی
 ۵.۱. آسیب‌های جریان حدیثی شیعه در قرن دوم و راه‌های مبارزه
 ائمه و اصحاب با ایشان

الف: جریان غلو

ب: جریان زیدیه و بنی الحسن

ج: جریان‌های کلامی زیرگروه شیعی

۶.۱. قرن سوم دوره نوادر نویسی و مجامع نویسی

۷.۱. بررسی جریان حدیثی قم و کوفه در قرن دوم و سوم

۸.۱. بررسی چرایی نگارش تک‌نگاری‌های فقهی و کلامی در قرون
 اولیه و سپس کتب اربعه

● پیشنهاد: ۲۰ جلسه یک ساعته

شناخت کاربردی منابع حدیثی شیعه:

۱. کتب اربعه + وافی

۲. بحارالانوار

۳. وسائل الشیعه

۴. جامع الاحادیث

● پیشنهاد: ۲۰ جلسه (یک ساعت و نیم)

۴. دوره معرفی فقه‌های تخصصی

ضرورت:

اهمیت تخصصی شدن فقه برای تمام دانشوران و عالمان این حوزه امری روشن است و به طور مکرر در توصیه‌های عالمانه رهبر معظم انقلاب نیز بازتاب داشته است.

«در حوزه‌ها، اساس، فقه و فقاہت است. فقه و فقاہت باید در حوزه‌ها پیشرفت بکند. این پیشرفت، هم از لحاظ عمق است، و هم از لحاظ سعه و فراگیری مسائل زندگی. فقه باید عمیق بشود؛ عمیقتر از آنچه که هست.

عمق به معنای این نیست که به گوشه‌ها و حواشی و تدقیقات زاید پردازیم؛ نه، مسأله را حلاجی کردن، آن را به روشهای نوی تحقیق زدن، و به وسیله‌ی آنها آن را عمیقتر کردن است. کسی که اهل تحقیق باشد، در میدان عمل میتواند این شیوه‌ی تحقیق را بشناسد.

از سطحی‌نگری در فقه بایستی پرهیز بشود. امروز فقه ما باید از فقه زمان شیخ و شاگردان شیخ و شاگردان شاگردان شیخ - که بزرگان دوره‌ی ماقبل ما هستند - عمیقتر باشد. در مسائل، ما به هیچ‌وجه نباید سطحی فکر کنیم. باید به فقه پیچیدگی و عمق ببخشیم. این، یک بعد از ابعاد پیشرفت فقاہت است.» (بیانات آیت الله العظمی خامنه‌ای دامت برکاته در آغاز درس خارج فقه ۱۳۷۰/۶/۳۱)

مدرسه عالی فقه و اصول امام حسین علیه السلام در راستای تحقق و گسترش پژوهش‌های تخصصی در حوزه‌های مختلف فقهی در راستای حل معضلات علمی نظام اسلامی و اقامه دین در عرصه‌های متنوع زندگی اجتماعی سه ماموریت را در مقطع سطح عالی در نظر گرفته است.

الف: معرفی فقه‌های تخصصی

ب: استعداد سنجی و تشکیل حلقه‌های فقه‌های تخصصی

ج: ریل‌گذاری برای سپری کردن پیش‌نیازها بدون ضربه به تمحض طلبه با توجه به مطالعه مراکز مختلف فقه تخصصی، ایده مدرسه عالی امام حسین علیه السلام در این زمینه متفاوت از مراکز دیگر است. اعتقاد مدرسه عالی این است که می‌توان با جهت‌دهی مطالعات و انگیزه‌های طلاب در راستای فقه‌های تخصصی علاوه بر ارتقای سطح انگیزه و نشاط علمی طلاب، فرصتی را فراهم کرد که پس از سپری شدن دوره خارج عمومی، حجم بسیار زیادی از محتوای آموزشی که در قالب سطح ۳ و سطح ۴ به طلاب رشته‌های فقه تخصصی ارائه می‌شود در یک خط طولی و تدریجی در دسترس طلاب قرار داده شود تا هنگام پرداختن تخصصی در هر ساحتی از ساحت‌های فقه تخصصی، انباشتی از اطلاعات لازم را به دست آورده باشد. در دوره تابستان ماموریت نخست که همان معرفی فقه‌های تخصصی است انجام می‌پذیرد.

۱. فقه الاقتصاد

سرفصل‌ها:

۱. چیستی و ضرورت فقه الاقتصاد
تفاوت علم اقتصاد، فقه الاقتصاد، فقه العقود، اقتصاد اسلامی و نظام اقتصادی و مکتب اقتصادی
۲. پیشینه فقه الاقتصاد و رویکردهای مختلف معرفی پیش‌قراولان (خصوصاً کتاب اقتصادنا) اساتید، مؤسسات آموزشی و پژوهشی

۳. پیش‌نیازها و استلزامات

۴. مسائل عینی و راه‌حل‌ها

۵. تأثیر مقطع سطح عالی برای حضور مؤثر در این رشته

۲. فقه سیاست

سرفصل‌ها:

۱. چیستی فقه سیاست و تفاوت آن با فقه حکومتی به‌عنوان یک روش

۲. ضرورت فقه سیاست

۳. پیشینه و اساتید و مؤسسات آموزشی و پژوهشی

۴. نظام مسائل و چند نمونه عینی

۵. تأثیر مقطع سطح عالی برای حضور مؤثر در این رشته

۳. فقه تربیت

سرفصل‌ها:

۱. چیستی فقه تربیت و ضرورت آن

تفاوت آن با روان‌شناسی اسلامی، علوم تربیتی و...

۲. پیشینه و رویکردها، اساتید و مؤسسات آموزشی و پژوهشی

۳. پیش‌نیازها و استلزامات

۴. نظام مسائل و چند نمونه عینی

۵. تأثیر مقطع سطح عالی برای حضور مؤثر در این رشته

۴. فقه و حقوق

سرفصل‌ها:

۱. چیستی و ضرورت‌ها
  ۲. رشته‌های مختلف ذیل این عنوان
  ۳. پیشینه و نقادی آن
  ۴. تأثیر مقطع سطح عالی برای حضور مؤثر در این رشته
  ۵. نظام مسائل و چند نمونه عینی
- پیشنهاد: برای فقه الاقتصاد ۴ جلسه یک ساعته و برای فقه‌ها ۲ جلسه یک ساعته

۵. دوره جریان شناسی ایران معاصر و مسئله مدرنیته

ضرورت:

این دوره مشتمل بر سرفصل‌های متعددی می‌باشد که ضرورت آن به جهات مختلفی مطرح می‌گردد. به لحاظ اهمیت شناخت تاریخ معاصر تاکید رهبری معظم انقلاب روشن‌گر مساله است:

«من کَلَّا به جوان‌ها و بخصوص به دانشجویان و طلباب توصیه می‌کنم که آگاهی‌های خودشان را افزایش دهند. بسیاری از این کج‌روی‌هایی که شما ملاحظه می‌کنید، ناشی از کمبود آگاهی است. نسل امروز به‌ویژه نسل جوان ما باید از تاریخ کشورش اطلاع داشته باشد؛ بخصوص از زمان مشروطیت به این طرف را بداند. شما در هر رشته‌ای که تحصیل می‌کنید، چون جزو نخبگان جامعه هستید بعد از این هم این شاء الله جزو نخبگان برتر خواهید بود باید بدانید که کشور شما در چه موقعیتی قرار داشته و دارد. شما باید بخصوص تاریخ رژیم گذشته را بدانید» (۱۳۷۹/۱۲/۲۲) بیانات در جلسه‌ی پرسش و پاسخ دانشجویان دانشگاه صنعتی امیرکبیر)

اما به جهت مساله مدرنیته کافی است به این نکته توجه نماییم که ام‌المباحث فرهنگی و اجتماعی و سیاسی و نظامات مربوط به آن به این مساله گره خورده و اگر گفته شود مهمترین مساله مستحده عصر ما مساله مدرنیته است، سخن گزافی نیست.

از سوی دیگر تحولی که در این عصر در نگرش متفکران و فیلسوفان الاهیات شکل گرفته منشاء شبهات وارداتی فراوانی شده است و بی‌شک یکی از مهم‌ترین رسالت‌های حوزه علمیه رفع این شبهات و پاسخ درست و کارآمد و به‌روز به آنهاست.

رهبر معظم انقلاب در کنار عدم گسترش فقه به زمینه‌های نوظهور عیب دوم حوزه‌ها را بی‌اعتنایی به کلام ارزیابی می‌کنند: «عیب دوم، عدم گسترش کافی و لازم در باب کلام است که این، حقیقتاً فاجعه است. از این بالاتر و تلخ‌تر، فراموش شدن کلام است. حوزه‌ی اسلام و حوزه‌ی علمیه‌ی اهل بیت، در درجه‌ی اول، حوزه‌ی کلام و بعد حوزه‌ی فقه بود و بزرگانِ فقهای ما، متکلمین بودند. شما نگاه کنید، در حوزه‌های ما «کلام» منسوخ است؛ در حالی که امروز بیشترین تهاجم از سمت مباحث کلامی است.

همان‌طور که مطرح کردم، ما در گذشته عقب نبودیم و هرکس چیزی می‌گفت، فوراً جوابش حاضر بود؛ ولی امروز این قدر مباحث کلامی در دنیا مطرح می‌شود که حوزه‌ی علمیه از آن‌ها مطلع نیست. می‌دانید امروز چقدر در دنیا مسئله‌ی دین‌شناسی و فلسفه‌ی دین، مورد بحث است و چه کسانی می‌نویسند و می‌گویند و تحقیق می‌کنند و ما خبر نداریم؟ این عیب بزرگی است.» سخنان رهبر انقلاب در دیدار با جمعی از نخبگان حوزه علمیه قم (۱۳۷۴/۰۹/۱۳)

رهبر معظم انقلاب آموختن مسائل اعتقادی را به جهت مصونیت بخشی به طلاب و بالا بردن انگیزه آنها مهم قلمداد می‌نماید: «بخشی از مشکل بیکاری و دل ندادن به درس و این چیزها به همین شبهه افکنی برمی‌گردد. یعنی نفوذ و تسری این شبهه‌ها در بدنه حوزه علمیه موجب می‌شود که طلبه نسبت به اصل مسئولیت خودش بی‌اعتماد و بی‌اعتنا شود.» (بیانات در دیدار اعضای جامعه مدرسین حوزه آبان ۸۹)

یکی دیگر از سرفصل‌های این دوره معرفی اجمالی ابعاد مختلف

مکتب امام خمینی است که بی تردید احیای اسلام ناب در عصر ما مرهون مکتب اسلام انقلابی این مرد بزرگ است. یکی دیگر از سرفصل‌های این دوره بررسی تحولات ژئوپولیتیک جهان و منطقه است. اهمیت این شناخت این است که بسیاری از تصمیمات سیاسی و بین‌المللی با این مساله ارتباط وثیق دارد و بدون درک درست از واقعیت‌های ژئوپولیتیک تحلیل درستی از فضای سیاسی و اقتصادی در جهان و منطقه نخواهیم داشت.

اهداف:

۱. آشنایی با جریان‌ات سیاسی و فرهنگی معاصر
۲. آشنایی با زمینه‌های اجتماعی فرهنگی و سیاسی انقلاب اسلامی
۳. آشنایی با جریان روحانیت اصیل و نقش آنان در مبارزه با استعمار و استبداد
۴. آشنایی با تحولات جریان روشنفکری معاصر
۵. آشنایی با منابع تاریخ معاصر و اعتبار سنجی آن
۶. آشنایی با تاثیرات مبانی نظری غرب در برخی از جریان‌ات فرهنگی
۷. آشنایی با مسائل کلام جدید با رویکرد ریشه یابی
۸. آشنایی با تحولات ژئوپولیتیک منطقه و جهان
۹. آشنایی با مکتب امام خمینی به عنوان پیشوای جریان اسلام ناب

سرفصل‌ها:

۱. تاریخ ایران معاصر از صفویه تا انقلاب اسلامی
۱. مفهوم شناسی (جریان , جریان شناسی، تاریخ معاصر)
۲. تقسیم‌بندی جریان‌های فکری سیاسی ایران معاصر و مبانی فکری

۳. جریان مذهبی (دوره صفویه) اقدامات مهم حکومت صفوی: رسمیت تشیع و تعریف مناصب حکومتی برای علمای شیعه
۴. روابط جریان مذهبی و حکومت در دوره صفویه (اعمال ولایت فقها ذیل سلطنت و اختلافات نظری علما در ورود به حکومت)
۵. روابط جریان مذهبی و حکومت در دوره قاجار (اعمال ولایت فقها مستقل از سلطنت با رویکرد تعاملی: حکم جهاد، تصدی امور حقوقی و قضایی، اوقاف و...)
۶. روابط جریان مذهبی و حکومت در دوره قاجار (اعمال ولایت فقها مستقل از سلطنت با رویکرد تقابلی: حرکت‌ها و نهضت‌های ضد استعماری و تشکیل حکومت‌های محلی تحت ولایت فقها)
۷. روابط جریان مذهبی و حکومت در دوره قاجار (اعمال ولایت فقها مستقل از سلطنت با رویکرد تقابلی: نهضت مشروطیت) (۱)
۸. روابط جریان مذهبی و حکومت در دوره قاجار (اعمال ولایت فقها مستقل از سلطنت با رویکرد تقابلی: نهضت مشروطیت) (۲)
۹. روابط جریان مذهبی و حکومت در دوره پهلوی اول (رویکرد مبارزه سیاسی و رویکرد مبارزه فرهنگی)
۱۰. روابط جریان مذهبی و حکومت در دوره پهلوی دوم (فعالیت‌های فرهنگی و مبارزات سیاسی: نهضت ملی شدن نفت، فداییان اسلام)
۱۱. روابط جریان مذهبی و حکومت در دوره پهلوی دوم (نهضت امام خمینی ره)
۱۲. تشکیل حکومت اسلامی بر مبنای ولایت مطلقه فقیه
۱۳. جریان شناسی جریان مذهبی در دوران جمهوری اسلامی
۱۴. مفهوم‌شناسی روشنفکری و زمینه‌های شکل‌گیری جریان روشنفکری در ایران

۱۵. گفتمان غرب‌گرایی و سنت ستیزی در دوره قاجار (روشنفکری بیمار) و نقش آن در تحولات سیاسی اجتماعی
۱۶. گفتمان غرب‌گرایی و سنت ستیزی در دوره پهلوی اول و نقش آن در تحولات سیاسی اجتماعی
۱۷. گفتمان ضد استعماری در دوره پهلوی دوم (نقش روشنفکری در مقابله با استعمار و نهضت ملی شدن نفت)
۱۸. گفتمان روشنفکری دینی و التقاطی در دوره پهلوی دوم و نقش آن در تحولات سیاسی اجتماعی
۱۹. جریان روشنفکری و نهضت امام خمینی رحمة الله
۲۰. جریان روشنفکری پس از انقلاب اسلامی و نقش آن در تحولات سیاسی اجتماعی

● پیشنهاد: ۲۰ جلسه یک ساعته

۲. تاریخ مدرنیته

۱. ضرورت و بیان مسئله
۲. تعریف و تحلیل مدرنیته
۳. قرون وسطی (از قرن چهارم تا چهاردهم) معنا، تاریخ آغاز شکل‌گیری، دوره‌های قرون وسطی، جهان بینی قرون وسطی، عوامل خروج غرب از قرون وسطی
۴. رنسانس: الف- معنا و آغاز تاریخی، ب- نهضت‌های در دوره رنسانس: نهضت هنری، نهضت دینی، نهضت معرفتی - علمی

● پیشنهاد: ۱۰ جلسه یک ساعته

۳. تحولات ژئوپولتیک قرن بیستم

۱. توضیح مسائل و نقاط استراتژیک دنیا
۲. بیان نظریات مطرح در این حوزه
۳. شامل: هارتلند، ریملند، تنگه‌ها و کانال‌های مهم و اهمیت قدرت دریایی
۴. طرح بریتانیا و آمریکا برای تسلط بر منطقه غرب آسیا و هارتلند
۵. نظم سایکس-پیکویی و تدام آنها
۶. اهمیت تسلط بر منطقه غرب آسیا در دکترین آمریکایی
۷. انقلاب و طرح‌های مختلف برای تسلط بر ایران و براندازی (براندازی سخت، نرم، ترکیبی)
۸. جنگ هیبریدی (بررسی اغتشاشات سال گذشته و اقدامات مختلف دشمن)
۹. بیان راهبرد ایران برای منطقه

● پیشنهاد: ۱۰ جلسه یک ساعته

۴. مسئله‌های کلام جدید:

۱. قلمروی دین ۵ جلسه
۲. تعارض علم و دین ۴ جلسه
۳. زبان دین ۲ جلسه
۴. پلورالیسم دینی ۲ جلسه

● پیشنهاد: ۱۴ جلسه یک ساعته

۵. جریان شناسی روشنفکری پس از انقلاب

- گونه شناسی جریان‌ات روشنفکری
روشنفکری دینی قبل و بعد از انقلاب

● پیشنهاد: ۸ جلسه

۶. مکتب امام خمینی (آشنایی با نظام فکری و منظومه معرفتی امام خمینی)

- جلسه اول: ویژگی و مختصات نظام فکری امام خمینی
متن پیش مطالعه طلاب: ۲۰ صفحه اول کتاب ولایت فقیه امام
جلسه دوم: آشنایی با آثار و نوآوری‌های فلسفی
متن پیش مطالعه طلاب: نامه امام به گورباچف
جلسه سوم: آشنایی با آثار و نوآوری‌های عرفانی
متن پیش مطالعه طلاب: نامه عرفانی امام به حاج احمد آقا
جلسه چهارم: آشنایی با آثار و نوآوری‌های اصولی
متن پیش مطالعه طلاب: بخش‌هایی از منشور روحانیت و نامه به
آیة‌الله قدیری پیرامون نقش زمان و مکان در اجتهاد
جلسه پنجم: آشنایی با آثار و نوآوری‌های فقهی
متن پیش مطالعه طلاب: نامه امام خمینی به آیة‌الله خامنه‌ای
پیرامون ولایت فقیه
جلسه ششم: مکتب اجتماعی و سیاسی امام خمینی
متن پیش مطالعه طلاب: پیام حج امام در سال ۱۳۶۷
- ## ● پیشنهاد: ۶ جلسه یک ساعته و نیمه

۷. نشست‌ها و کارگاه‌ها

- جریان‌شناسی روحانیت بعد از انقلاب ۲ جلسه
جریان‌شناسی اسلام سیاسی در دنیای اسلام
جریان‌شناسی انجمن حجتیه
فراماسوئری
جریان‌شناسی تاریخ‌نگاری معاصر

۶. دوره تمهیدی سطح عالی

ضرورت:

یکی از مسائل بسیار مهم و مورد توجه در مورد طلاب جدیدالورود به سطح عالی، اختلاف سطح کتاب‌های فقهی و اصولی در مرحله مقدمات و مرحله سطح عالی است که این اختلاف سطح، موجب سردرگمی و تحیر طلاب و بروز آسیب‌هایی در روند تحصیلی آنان می‌شود. یکی از راهکارهای حل این مشکل، برگزاری کلاسهای مقدماتی جهت آشنایی با محتوا، روش و سیر مباحث کتب سطح عالی، توسط اساتیدی است که سالهای متمادی در مسند مشاوره و تدریس فقه و اصول در هر دو سطح بوده و در این زمینه از تجربه مناسب برخوردار باشند.

اهداف:

۱. آشنایی با جایگاه و اعتبار کتاب مکاسب و رسائل و نیز سائر کتب سطح عالی در روند اجتهادی
۲. یادگیری فنون و روش‌های مطالعه، مباحثه و تقریر نویسی در مقطع سطح عالی
۳. آشنایی با حاشیه‌ها و کتب جنبی مرتبط با فقه و اصول
۴. آشنایی با برنامه‌های آموزشی، پژوهشی و فرهنگی مدرسه

سرفصل‌ها:

۱. جایگاه سطح عالی در تحصیلات طلبگی کجاست؟
۲. مهارت‌های مرتبط با تحصیل
- ۱.۲. سطوح درک مطلب و فهم از متون

۳. استقلال در فهم = فهم استقلالی
- ۳.۱. مراحل فهم استقلالی
۴. آشنایی با کتب تحصیلی در دوره سطح عالی
۵. نحوه مواجهه با متن علمی
۶. بحث دیگر در مورد نوشتن
۷. مباحثه (مذاکره علم): ثمرات مباحثه
۸. اهداف تحصیل در سطح عالی و خارج مؤسسات
۹. برنامه‌های جانبی
۱۰. آداب حضور در درس

۷. دوره فرق و ادیان

ضرورت:

ضرورت آشنایی با فرق و مذاهب را می‌توان در سه زاویه بررسی کرد: یک. آشنایی با عقاید ادیان و فرقه‌های مختلف به‌ویژه ادیان و فرقه‌هایی که در زمان نزول قرآن کریم و نیز حضور اهل بیت علیهم‌السلام یعنی عصر امامت (قرن‌های اول و دوم) در جامعه آن روز حضور داشتند و فعالیت می‌کردند به ما کمک می‌کند که متون و میراث خود را بهتر بشناسیم؛ زیرا آیات فراوانی از قرآن کریم ناظر به ادیان است و نیز برخی از احادیث ما ناظر به عقاید فرقه‌های آن روز است. بعضی سؤال‌هایی که از ائمه علیهم‌السلام می‌شده است، مربوط به شبهه‌هایی است که در آن روزگار رایج بوده است. این عقاید را اصحاب در قالب سؤال مطرح می‌کردند و امامان بزرگوار شیعه پاسخ می‌دادند. بسیاری از اشارات و کنایات احادیث را جز از این طریق نمی‌توان فهمید و دریافت.

دو. عقاید و باورهای ادیان و فرق دیگر، می‌توانند برای ما سؤال‌های جدید و زمینه‌های نو برای تحقیق در متون شیعی ایجاد کنند. بدین ترتیب ما به غنی‌سازی عقاید و فهم عمیق‌تر خود از متن می‌پردازیم. هرچه با سؤالات بیشتری مواجه باشیم، بیشتر به متون و میراث روایی خود مراجعه می‌کنیم و رهیافت‌های جدیدتری را نصیب می‌بریم.

سه. ضرورت تعامل و همزیستی با جهانیان. لازمه تعامل درست و معتدل، شناخت «دیگران» و «دیگراندیشان» است؛ خواه

اسلامی، خواه غیر اسلامی. درک درست، مقدمه تعامل است. حتی اگر قصد تبلیغ عقاید خودمان را هم داشته باشیم، باز لازم است که بدانیم مخاطب ما چه پیش‌زمینه‌ها و ذهنیت‌هایی دارد. البته تعامل، اعم از تبلیغ است. ما گاهی به قصد تبلیغ و گاهی به قصد زندگی آرام و سالم تعامل می‌کنیم و در هر صورت، گریزی از همزیستی نداریم.

اهداف:

۱. آشنایی با ادیان ابراهیمی و غیر ابراهیم و انحرافات آن
۲. آشنایی با نقاط تفاوت میان اسلام و سایر ادیان
۳. آشنایی با مذاهب و فرق شیعه و سنی
۴. آشنایی با فرق و مذاهب عرفانی

سرفصل‌ها:

۱. ضرورت شناخت ادیان و مذاهب: ۱ جلسه
۲. معرفی ادیان ابراهیمی:
  - مسیحیت: ۱۳ جلسه
  - یهودیت: ۶ جلسه
۳. ادیان غیر ابراهیمی:
  - ۱.۳. ادیان شرقی (بودیسم، هندوئیسم، جینیسم، کنفیوسیونیسیم): ۷ جلسه
  - ۲.۳. زرتشتیت: ۱ جلسه
  - ۳.۳. بهائیت: ۲ جلسه
۴. معرفی تصوف و فرق آن ۵ جلسه (سابقه و اهمیت آن در جهان اسلام)

۵. سلفیت و وهابیت: جریان شناسی سلفیت، تاریخچه وهابیت و سلفیه، جغرافیای سلفیت: ۱۰ جلسه
۶. فرق کلامی فقهی: ۴ جلسه
۷. جریان‌های مهدویت دروغین
۸. الحاد مدرن

مطالعات مباحثه محور

۱. طرح مباحثه قرآن حدیث

در میان طرح‌های مختلف جهت گسترش انس با قرآن کریم و احادیث نورانی اهل بیت علیهم‌السلام، طرح ذیل اجرایی‌تر و به تناسب افراد با سطوح مختلف انعطاف‌پذیرتر ارزیابی شد و به‌عنوان برنامه مدرسه عالی امام حسین علیه‌السلام خدمت طلاب و فضیای محترم تقدیم می‌شود.

طبیعتاً کار قرآنی مدرسه در این برنامه خلاصه نمی‌شود و برنامه‌های دیگری نیز در این زمینه وجود دارد که به تدریج خدمت طلاب محترم معرفی می‌شود.

این مباحثه از شنبه تا چهارشنبه هر روز به مدت ۴۵ دقیقه برگزار می‌گردد. ۲۵ دقیقه به قرآن و ۲۰ دقیقه به حدیث اختصاص می‌یابد. اجرای فردی این برنامه مطلوب نیست و باید به‌صورت مباحثه‌ای برگزار شود. این مباحثه نیاز به مطالعه پیش یا پس از زمان بحث ندارد و تمام فعالیت در همین ۴۵ دقیقه انجام می‌گیرد.

الف) قرآن

مباحثه قرآن دارای چندین سطح است طلبه گرامی با شناختی از توانایی و سلیقه خود دارد می‌تواند یکی از سطوح را انتخاب کند.

سطح یک:

ترجمه قرآن: هر فرد سه چهار آیه از قرآن را تلاوت می‌کند و با توجه به معلومات قبلی خود از ادبیات عرب سعی می‌کند آیه را ترجمه کند. برخی از آیات قرآن واژه‌های جدید دارد یا تحلیل ساختاری آن دشوار است و لذا ترجمه کامل و دقیق به دست نمی‌آید. در مواردی هم که ترجمه کامل صورت می‌گیرد، نیاز به بررسی مجدد جهت اطمینان از صحت وجود دارد. لذا پس از اینکه هر طلبه بخش مربوط به خود را ترجمه کرد، یکی از ترجمه‌های معتبر مانند ترجمه آیت الله مکارم شیرازی، آقای مجتبوی، آقای فولادوند و... در مباحثه ملاحظه می‌شود و خطاهای احتمالی تصحیح می‌گردد. احتمالاً در یک بازه ۲۵ دقیقه‌ای یکی دو صفحه از قرآن را می‌توان به این سبک مطالعه کرد و به مرور زمان و با کسب مهارت بیشتر، سرعت نیز بالاتر می‌رود. لذا امید می‌رود در یک سال و نیم الی دو سال بتوان کل قرآن را به این سبک مرور کرد.

سطح دو:

تفاسیر: یکی از تفاسیر نسبتاً ساده و مختصر مبنای مباحثه قرار می‌گیرد. هم بحثی‌ها هر کدام به نوبت یا به قرعه بخشی از تفسیر را در جلسه مباحثه می‌خوانند و توضیح می‌دهند. ابهامات متن هم با

کمک هم بحثی‌ها و در صورت نیاز با مراجعه به کتب لغت و امثال آن حل می‌شود. برای دسترسی به این کتب می‌توان یکی دو کتاب مرجع را در محل مباحثه قرار داد یا از لپ تاپ استفاده کرد. کتاب‌های تفسیری به این ترتیب پیشنهاد می‌شوند: تفسیر شبر، تفسیر صافی، تفسیر مجمع البیان (بخش المعنی). در مورد تفسیر شبر و صافی حداکثر یک جزء قرآن پیشنهاد می‌شود. احتمالاً مطالعه یک جزء از تفسیر شبر یک ماه زمان می‌برد و تفسیر صافی دو ماه یا بیشتر. اما تفسیر مجمع البیان زمان بیشتری می‌طلبد و مباحثه یک جزء ضرورت ندارد. دو ماه مباحثه این کتاب - با قطع نظر از میزان پیشرفت در متن - مناسب است. همچنین در صورت تمایل، می‌توان تفسیر جوامع الجامع را قبل از تفسیر مجمع البیان به این لیست اضافه کرد.

سطح سه:

بحث تفسیری: در هر جلسه چهار پنج آیه از قرآن مورد بحث قرار می‌گیرد. ابتدا افراد آیات را مطالعه می‌کنند، سپس دو سه دقیقه‌ای به همه فرصت داده می‌شود تا سؤالات و ابهامات خود را مشخص کنند. سپس درباره این سؤالات با همدیگر بحث می‌کنند و جهت یافتن پاسخ سؤالاتشان به کتاب‌های تفسیری مراجعه می‌کنند. تفسیرهای المیزان، نمونه، مجمع البیان کتب مرجع خوبی برای یافتن پاسخ سؤالات هستند. همچنین تفسیر کبیر فخر رازی، البحر المحیط و التحرير و التنویر... قابل استفاده هستند. همه این تفاسیر در نرم‌افزار جامع تفاسیر نور موجود است. روشن است در این روش کل بخش

مربوط به آیات مورد نظر از تفاسیر مذکور مطالعه نمی‌شود بلکه صرفاً افراد به دنبال پاسخ سؤالات مطرح شده می‌گردند. تقسیم کار در جلسه صورت می‌گیرد و هر فرد موظف به بررسی یک یا چند تا از تفاسیر می‌شود و این مراجعات در خود جلسه مباحثه صورت می‌گیرد. مناسب است نکات بدیع و جالبی که در این مراجعات به دست می‌آید در جایی یادداشت برداری شود. طبیعی است که پاسخ همه سؤالات در این کتاب‌ها یافت نشود. در این صورت مناسب است اصل سؤال در جایی یادداشت شود تا ان شاء الله در آینده مورد پی‌جویی قرار گیرد. این روش، بسیار مفید و در عین حال زمان‌بر است. در صورت جدیت و نظم و مدیریت زمان امید است بتوان در هر سال دو سه جزء یا بیشتر را به این سبک مباحثه کرد.

(ب) حدیث

در مباحثه حدیث متن منابع حدیثی توسط اعضای مباحثه در جلسه خوانده می‌شود و ترجمه ساده‌ای از متن صورت می‌گیرد. در صورتی که یکی از اعضای مباحثه نکته خاصی در رابطه با حدیث به ذهنش می‌رسد مطرح می‌کند. هدف در این مباحثه، بحث کردن در مورد محتوای حدیث نیست، بلکه فعلاً و در این مرحله به دنبال آشنا شدن با محتوای روایات هستیم. قطعاً ابهامات و سؤالاتی پیش می‌آید، اما برخلاف مباحثه تفسیر، در این مرحله برنامه ویژه‌ای جهت یافتن پاسخ سؤالات در نظر گرفته نمی‌شود، هرچند مناسب است این سؤالات در جایی یادداشت شود. ضمناً در صورتی که افراد به صحت ترجمه خود از روایت اطمینان ندارند خوب است یکی از

ترجمه‌های معتبر در جلسه اجمالاً نگاه شود. سند روایات نیز در مباحثه خوانده شود.

ترتیب کتاب‌های پیشنهادی: ۱- اصول الکافی از کتاب الایمان و الکفر تا انتها ۲- وسائل الشیعه کتاب جهاد النفس ۳- اصول الکافی از ابتدا تا کتاب الایمان و الکفر ۴- نهج البلاغه
با توجه به ضیق وقت می‌توان از بخش دو و چهار در این برنامه عجلتاً صرف‌نظر کرد تا حداقل کل کتاب اصول کافی در یک دوره چهار ساله مباحثه شود. در صورتی که این متن‌ها زودتر به پایان رسید، دو بخش دیگر اضافه شود.

۲. حلقه‌های کتاب خوانی

ضرورت:

مساله کتابخوانی یکی از مهمترین دغدغه‌های رهبر معظم انقلاب در حوزه مسائل فرهنگی است و از این رو طلبه به عنوان پیشران و هادی امت باید در این ساحت پیش گام و پیش قدم باشند. رهبر معظم انقلاب در باب اهمیت کتابخوانی طلاب محترم می‌فرماید:

«طلبه باید دستش از کتاب رها نشود؛ کتاب بخواند، همه جورش را بخواند، در دوره‌ی جوانی بخواند. این ذخیره‌ی حافظه را که بی‌نهایت دارای ظرفیت است، هرچه می‌توانید، در دوره‌ی جوانی پر کنید. ما هرچه در جوانی در حافظه انباشتیم، امروز موجود است؛ هرچه در دوران پیری - که بنده همین حالا هم با همه‌ی گرفتاری‌ها، بیش از جوانها مطالعه می‌کنم - به دست می‌آوریم، ماندگاری ندارد. الان

شما جوانید. این منبع قیمتی ارزشمند را از اطلاعات ارزشمند، از آگاهی‌های مفید و لازم در زمینه‌های مختلفی که برای تبلیغ به آنها احتیاج دارید، هرچه می‌توانید، انباشته کنید؛ از این استفاده خواهید کرد. ۱۳۹۱/۰۷/۱۹

اهداف:

۱. ترویج کتاب خوانی و ایجاد عادت
۲. آموزش روش‌های صحیح مطالعه و فیش برداری
۳. آشنایی با محورهای گوناگون مرتبط با فرهنگ ایران و اسلام
۴. فرصت گفتگو در محورهای مختلف و تمرین شیوه‌ی گفتگوی نقادانه

سرفصل‌ها:

۱. سیره و سخن امام خمینی رحمته الله
۲. مبانی رهبری
۳. کتب شهید مطهری، آیت الله حائری، آیت الله مصباح و...
۴. روشنفکری و امتدادهای آن
۵. قانون اساسی و حقوق عمومی
۶. زنان و خانواده
۷. رسانه
۸. سیره علما
۹. تاریخ ایران

تبیین طرح:

در این طرح، طلاب محترم می‌توانند به اختیار خود یکی از حلقه‌های کتابخوانی را انتخاب نموده و در هفته حدود دو تا سه ساعت برای مطالعه کتاب مدنظر اختصاص دهد.

حلقه کتابخوانی که در هر هفته یک بار برگزار می‌شود فرصتی است که طلاب محترم درباره آنچه در آن هفته مطالعه نموده‌اند را جمع بندی نموده و گفتگو می‌نمایند.

طلاب محترم می‌توانند محورهای جایگزینی را نیز برای گعده کتاب پیشنهاد دهند که در صورت تصویب، آن حلقه تشکیل می‌گردد.

کارگاه‌ها

۱. روش‌شناسی شیخ اعظم رحمته الله علیه

ضرورت:

با توجه به اهمیت و جایگاه کتب فقهی و اصولی شیخ اعظم در تحصیلات حوزوی و تأثیری که فقاهت ایشان تا امروز بر حوزه‌های فقهی و اصولی داشته است بررسی روش شناسانه میراث ماندگار این فقیه بزرگ اهمیت بسزایی دارد.

هدف از این آموزش، توجه دادن طلبه به عناصری است که شیخ اعظم در کار فقهی خود به کار می‌گیرد و تا فرایند اجتهاد منعکس شده شیخ اعظم خصوصاً در کتاب مکاسب با نگاه کلان استخراج شود تا گام‌های به‌سوی اجتهاد مبتنی بر روش فقاهتی اصیل حوزوی تعمیق و تسریع گردد.

سرفصل‌ها طبق درس نامه ای که تدوین می‌گردد ارائه می‌شود.

۲. روش‌شناسی اجتهاد

ضرورت:

۱. اطلاع بر مراحل استنباط و روش طی آنها

اولین فایده این دانش ارائه مجموعه‌ای منظم و کامل برای سیر استنباط از مرحله مواجهه با سؤال فقهی تا رسیدن به حکم شرعی یا قاعده ثابت در فرض شک است. در حال حاضر آموزش طریق استنباط به روش سنتی القاء عملی سیر استنباط توسط استاد اولاً دیر بازده بوده و ثانیاً ناقص است. فرآیندها به شکل منظم، ترتیبی و کامل آموزش داده نمی‌شود و معمولاً برخی مراحل اصلاً مورد توجه قرار نمی‌گیرند یا به روش طی شدن مراحل اشاره‌ای نمی‌شود. این نواقص، ضرورت بررسی تئوری فرآیند استنباط را - جدای از القای عملی آن - به خوبی نشان می‌دهد تا طلاب از تک تک مراحل استنباط با جزئیات آنها آگاهی مبسوط پیدا کنند و روش طی هر مرحله را بیاموزند.

۲. ارائه روش حل موضوعات مستحدثه

بسیاری از طلاب که سال‌ها در درس خارج حاضر بوده‌اند، توانایی فهم و نقد و بررسی فرمایشات علما را ندارند، اما توانایی ارائه روش صحیح برای حل مسائل مستحدثه - که دیگر فقها و علما به آن نپرداخته‌اند - را ندارند. به عنوان مثال نمی‌دانند برای رسیدن به جواب «آیا حق التالیف مشروعیت دارد؟» از کجا باید شروع کرد و چه مسیری را باید پیمود تا به جواب رسید. مباحث «روش‌شناسی اجتهاد» در یافتن روش حل موضوعات مستحدثه مؤثر و مفید هستند.

۳. جلوگیری از خطا و اشتباه در فرآیند استنباط

جلوگیری از غفلت، خطا و اشتباهات تکراری قابل پیشگیری در فرآیند استنباط و ارائه روش صحیح اجتهاد برای رسیدن به حکم و فتوای صادق از فواید این مباحث می‌باشد. همان‌طور که علوم صرف و نحو برای احتراز از خطای در لسان است و منطق برای احتراز از خطای در فکر، برای احتراز از خطای در استنباط به «روش‌شناسی اجتهاد» نیاز است. اختلافات فقها و نقدهایی که به یکدیگر دارند - منهای اختلاف در مبانی - در بسیاری موارد ناشی از غفلت یا اشتباه در فرآیند یا روش طی فرآیند استنباط می‌باشد. به‌عنوان مثال بسیار یافت می‌شود که فقیهی از برخی ادله غافل شده است یا سند واقعی روایت را اشتباه گرفته یا در کشف معنای دقیق لغت دچار خطا شده است و یا برای کشف مراد جدی از روایت، قرائن مهمی را از قلم انداخته است. احتمال وقوع این اشتباهات در مسیر اجتهاد بسیار زیاد است. در دسترس بودن مجموعه‌ای از مراحل استنباط و روش طی آنها به همراه تطبیق گام به گام مسیر حل مسئله فقهی با آن مجموعه یا ملکه شدن مراحل و روش‌ها می‌تواند مانع از وقوع این خطاها باشد. روش‌شناسی اجتهاد تلاش دارد این مجموعه را به‌طور آشکار و دقیق ارائه دهد.

۴. اطلاع از مسائل و علوم مورد نیاز برای اجتهاد

شناسایی مسائل اثرگذار و علوم مورد نیاز برای اجتهاد و مقدمات لازم جهت استنباط احکام شرعی از دیگر فواید مباحث «روش‌شناسی اجتهاد» است، چراکه بیان مراحل و روش‌های طی مراحل اجتهاد،

این آگاهی را به همراه دارد که استفاده از این روش‌ها و پیمودن این مراحل نیازمند چه ابزارهایی از چه علومی است، به‌عنوان مثال روشن می‌شود چه مسائلی از فلسفه، کلام یا تاریخ در فرآیند استنباط اثرگذار هستند.

۵. آگاهی بر کاربرد مسائل دیگر علوم در اجتهاد

از آنجایی که با تفکیک و تشریح مراحل استنباط، جایگاه مباحث اصولی، رجال و... در فقه روشن می‌شود، توجه به کاربرد مسائل این علوم در حل مسائل فقهی و تبیین جایگاه آنها، از دیگر فواید مباحث «روش‌شناسی اجتهاد» است

۶. آگاهی از کاستی‌های علوم مرتبط با اجتهاد

تفکیک و تشریح مراحل استنباط، موجب آگاهی از کاستی‌های علم اصول، علم رجال، علوم حدیث، علم فقه و دیگر علوم مرتبط با اجتهاد می‌شود و راه جبران این کاستی‌ها را هموار می‌کند.

۷. کمک جهت کشف مراحل و روش‌ها از کلمات علماء

آگاهی بر مجموعه‌ای از مراحل و روش‌های استنباط، برداشت مرحله و روش به کار برده شده توسط فقها عظام را هموار کرده و فهم دقیق و روشمند از عبارات ایشان را به همراه دارد. کسانی که با مباحث روش‌شناسی اجتهاد آشنا باشند، نگاه روش‌یابی به متون علماء داشته و توانایی کشف و استخراج مراحل و روش‌ها از کلمات ایشان را دارند. این کشف‌ها نقش مهمی را در غنای روش‌شناسی اجتهاد ایفا می‌کنند.

۸. آشنایی با مکاتب فقهی

بررسی فنی مراحل اجتهاد و روش طی آنها موجب آشنایی با سبک‌ها و مکاتب مختلف فقه‌ها در روند استنباط می‌شود و توانایی نقد روش شناسانه مطالب فقهی - مانند چگونگی ورود و خروج، شیوه ترتیب ادله، کاستی‌های مرحله نقل و نقد ادله و... - را به همراه دارد. ذکر این نکته ضروری است که اطلاع از مباحث روش‌شناسی اجتهاد به‌تنهایی کافی نیست و تمرین عملی این روش‌ها طی سالیان متمادی و زیر نظر استاد خبره می‌تواند یک طلبه را به فقیهی توانمند تبدیل کند. (مقدمه کتاب روش‌شناسی اجتهاد با کمی تصرف) سرفصل‌های این کارگاه مبتنی بر درس نامه ای که تنظیم می‌گردد ارائه خواهد شد.

۳. کارگاه رسانه

ضرورت:

رسانه مهم‌ترین پدیده عصر حاضر است و شناخت ماهیت، ابعاد و حجم تأثیرگذاری آن بی‌شک در ساختن تصویر درست از زمانه نقش بسزایی دارد. رسانه در سیر تطور خود از روزنامه و رادیو و تلویزیون و اینترنت تا شبکه‌های اجتماعی متنوع قوی‌ترین بازیگر فضای اجتماعی سیاسی جامعه‌هاست و مدیریت فرهنگی جامعه بدون در نظر گرفتن این عامل مهم امکان‌پذیر نیست. در باب ماهیت رسانه نظر یکسانی میان دانشوران این عرصه نیست و اینکه این بسترها چگونه می‌تواند رساننده پیام معنوی باشد نزع دامن‌داری وجود

دارد اما اینکه دین‌داری و معنویت در جامعه به شدت تحت تأثیر رسانه‌ها قرار می‌گیرد محل نزاع نیست. کار فقاقت وقتی با رویکرد اداره انسان در همه ابعاد پیگیری شود از شناخت این عرصه بی‌نیاز نخواهد بود.

سرفصل‌ها:

رسانه و سواد رسانه

جایگاه خبر در رسانه

ارزش‌های خبری

نگارش خبر (تیترا، لید و متن)

سبک‌های نگارش خبر

نرم خبر و سخت خبر

نگاهی اجمالی به فقه خبر

نقد و بررسی فیلم سینمایی شهر دیوانه

جایگاه اینترنت در میان رسانه‌های نوین

شبکه‌های اجتماعی

تغییر تاثیرگذاری از رسانه‌های رسمی به رسانه‌های اجتماعی

رسانه‌های اجتماعی و جاسوسی از کاربران

رویکردهای دولتهای مختلف به موضوع آزادی‌های کاربران

نمادسازی و کارکردهای متفاوت رسانه‌های اجتماعی

تغییر ذائقه مخاطبان تا تغییر تمدن‌ها!

نقد و بررسی فیلم سینمایی سگ را بجناب

۴. بخش مهارت‌های پژوهشی

در دوره پنج ساله سطح عالی مدرسه عالی فقه و اصول امام حسین علیه السلام مهارت‌های متنوع مرتبط با پژوهش آموزش داده می‌شود. سیاست مدرسه در این راستا، آموزش کاربردی و گام به گام است.

۱. پاراگراف نویسی

۲. تقریر نویسی

۳. مقاله نویسی

۴. پایان‌نامه نویسی

۵. نرم افزار وُرد و وان‌نوت

۶. نرم افزارهای نور

۷. تایپ ده‌انگشتی

آشنایی به روش برخورد با حبله‌ها و تزویرهای فرهنگ حاکم بر جهان، داشتن بصیرت و دید اقتصادی، اطلاع از کیفیت برخورد با اقتصاد حاکم بر جهان، شناخت سیاستها و حتی سیاسیون و فرمولهای دیکته شده آنان و درک موقعیت و نقاط قوت و ضعف دو قطب سرمایه‌داری و کمونیزم که در حقیقت استراتژی حکومت بر جهان را ترسیم می‌کنند، از ویژگیهای یک مجتهد جامع است. یک مجتهد باید زیرکی و هوش و فراست هدایت یک جامعه بزرگ اسلامی و حتی غیراسلامی را داشته باشد و علاوه بر خلوص و تقوا و زهدی که در خور شأن مجتهد است واقعاً مدیر و مدبر باشد.

منشور روحانیت

از واجبات حوزه علمیه این است که مدیران محترم حوزه و بزرگان و اعلام حوزه باید طلاب را از لحاظ فکری و سیاسی مصونیت بدهند. طلاب را از لحاظ فکر اسلامی و ظرافتهایی که در برخورد با امواج گوناگون فکری وجود دارد، باید مصونیت ببخشند. باید طوری بشود که هر طلبه‌ای احساس کند در مقابل هر منطقی که برای او پیش می‌آید - ولو برایش از قبل ناآشنا باشد - این مایه را دارد که بتواند مواجهه و مقابله کند

بیانات در جمع اساتید، فضلا و طلاب حوزه علمیه قم
در مدرسه فیضیه ۱۴/۷/۱۳۷۹